

Valstybinio audito ataskaita

REGIONINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMŲ VEIKLA

2013 m. rugpjūčio 2 d. Nr. VA-P-20-9-11

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

TURINYS

<u>SANTRUMPOS IR SAVOKOS</u>	<u>3</u>
<u>SANTRAUKA</u>	<u>4</u>
IŠVADOS	5
REKOMENDACIJOS	6
<u>IŽANGA</u>	<u>7</u>
<u>AUDITO REZULTATAI</u>	<u>9</u>
<u>1. Ar regioninės atliekų tvarkymo sistemos užtikrina tinkamą atliekų tvarkymą regionuose?</u>	<u>9</u>
1.1. Ne visose savivaldybėse išvystyta antrinių žaliavų ir biologiškai skaidžių atliekų surinkimo sistemos	9
1.1.1. Ne visiems atliekų turėtojams sudarytos galimybės rūšiuoti atliekas jų susidarymo vietose, savivaldybių teritorijose nepakanka antrinių žaliavų surinkimo konteinerių aikštelių	9
1.1.2. Sąvartynuose išrūšiuojamas nedidelis atvežtų į sąvartyną mišrių komunalinių atliekų kiekis	11
1.1.3. Šalyje nepakanka biologiškai skaidžių atliekų rūšiavimo priemonių	13
1.2. Regioniniams atliekų tvarkymo centrams suteikus skirtingas atliekų tvarkymo organizavimo funkcijas ir atsakomybę, regioninės atliekų tvarkymo sistemos yra sunkiai valdomos, o jų veiklos rezultatai nepalyginami	16
1.3. Regionuose nėra tikslios atliekų turėtojų apskaitos	18
1.4. Šalyje nėra žinomas tikslus mišrių komunalinių ir biologiškai skaidžių atliekų kiekis bei sudėtis	20
<u>2. Ar atliekų tvarkymo rezultatus veikia savivaldybių nustatytos skirtingos atsiskaitymo už atliekų tvarkymą sistemos?</u>	<u>22</u>
2.1. Atsiskaitymo už atliekų tvarkymą sistema regionuose, neskatina mažinti šalinamų atliekų kiekio	22
2.2. Savivaldybėse lig šiol taikomi skirtingi įmokų nustatymo metodai, lemiantys skirtingą įmokų dydį	25
2.3. Atliekų tvarkymo sąnaudos regionuose skaičiuojamos skirtingai, o kai kuriuose iš jų net nežinoma, kiek atliekų tvarkymo sąnaudų tenka 1 t atliekų	27
<u>PRIEDAI</u>	<u>31</u>

SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

Vartojamos sąvokos:

Atliekos – medžiaga ar daiktas, kurių turėtojas atsikrato, ketina ar privalo atsikratyti.

Atliekų turėtojas – tai atliekų darytojas arba asmuo, turintis atliekų.

Komunalinės atliekos – buitinės (buityje susidarančios) atliekos ir kitokios atliekos, kurios savo pobūdžiu ar sudėtimi yra panašios į buitines atliekas.

Mišrios komunalinės atliekos – po rūšiavimo likusios buitinės atliekos.

Antrinės žaliavos – tiesiogiai perdirbti tinkamos atliekos ir perdirbti tinkamos iš atliekų gautos medžiagos.

Biologiškai skaidžios atliekos – bet kokios atliekos, kurios gali skaidytis ar būti suskaidytos aerobiniu ar anaerobiniu būdu, pavyzdžiui, maisto ir virtuvės, „žaliosios“ (šakų, lapų, žolės, sodų ir daržų atliekos), popieriaus ir kartono, medienos, natūralių audinių, taip pat nuotekų dumblas, biologiškai skaidžios gamybos atliekos.

Komunalinių atliekų tvarkymo sistema – organizacinių, techninių ir teisinių priemonių visuma, susijusi su savivaldybių funkcijų įgyvendinimu atliekų tvarkymo srityje.

Regioniniai atliekų tvarkymo centrai – vienos, kelių ar visų į komunalinių atliekų tvarkymo regioną įeinančių savivaldybių įsteigtas juridinis asmuo, savivaldybės (savivaldybių) pavedimu atliekantis komunalinių atliekų tvarkymo sistemos organizavimo funkcijas ir (ar) teikiantis atliekų tvarkymo paslaugas.

Komunalinių atliekų tvarkymo paslauga – viešoji paslauga, apimanti komunalinių atliekų surinkimą, vežimą, naudojimą, šalinimą, šių veiklų organizavimą, stebėseną, šalinimo vietų vėlesnę priežiūrą.

Santrumpos:

RATC arba centras – regioninis atliekų tvarkymo centras.

RAAD – regioninis aplinkos apsaugos departamentas.

SANTRAUKA

Siekiant įvykdyti ES reikalavimus ir sukurti modernią atliekų tvarkymo sistemą Lietuvoje, 2000–2006 m. įsteigta 10 regioninių atliekų tvarkymo centrų, kurių steigimo tikslas buvo užtikrinti atliekų tvarkymo užduočių vykdymą ir, efektyviai panaudojant ES paramą, organizuoti visos atliekų tvarkymo sistemos sukūrimą.

Savivaldybės organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtinas jų teritorijose susidarantioms komunalinėms atliekoms tvarkyti, užtikrina jų funkcionavimą ir administruoja komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimą. Dauguma savivaldybių pavedė regioniniams atliekų tvarkymo centrams sukurti ir plėtoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, taigi jie tapo vienu iš pagrindinių atliekų tvarkymo sistemos dalių.

Vadovaujantis atliekų hierarchijos prioritetais, pirmiausia turi būti vengiama atliekų susidarymo ir taikomos kitos atliekų prevencijos priemonės, o atliekos, kurių neįmanoma išvengti, paruošiamos naudoti pakartotinai, perdirbamos ar kitaip naudojamos tokiais būdais, kad kuo mažiau jų būtų šalinama sąvartynuose ir kituose atliekų šalinimo įrenginiuose.

Regioniniuose atliekų sąvartynuose vis dar šalinamos netinkamai išrūšiuotos komunalinės atliekos, savivaldybėse nepakankamai išvystytos antrinių žaliavų surinkimo ir nesukurtos biologiškai skaidžių atliekų atskyrimo ir perdirbimo sistemos, skiriasi regioninių atliekų tvarkymo centrų funkcijos ir atsakomybė, savivaldybės taiko skirtingas atliekų tvarkymo ir atsiskaitymo sistemas. Ši situacija rodo, kad Lietuvai būtina imtis priemonių išspręsti atliekų tvarkymo problemas.

Atlikdami auditą vadovavomės nuostata, kad atliekų tvarkymo sistemos veikla turi būti darni – apimanti ekologinius, ekonominius ir socialinius visuomenės tikslus, t. y. atliekos privalo būti tvarkomos atsižvelgiant į aplinkosauginius reikalavimus, užtikrinamas principas „teršėjas moka“, o įmokos už atliekų tvarkymą turi būti pagrįstos būtinomis atliekų tvarkymo sąnaudomis.

Pagrindinis audito tikslas įvertinti, ar užtikrinama darni atliekų tvarkymo sistemų veikla, atsakant į klausimus:

- ar regioninės atliekų tvarkymo sistemos užtikrina tinkamą atliekų tvarkymą regionuose;
- ar atliekų tvarkymo rezultatus veikia savivaldybių nustatytos skirtingos atsiskaitymo už atliekų tvarkymą sistemos.

Audito subjektu pasirinkta Aplinkos ministerija, kuri reglamentuoja ir administruoja visų atliekų tvarkymą, kontroliuoja nustatytų reikalavimų ir užduočių vykdymą, koordinuoja kitų valstybės ir savivaldybių institucijų veiklą atliekų tvarkymo klausimais. Audituojamas laikotarpis 2009–2012 m. Informaciją surinkome iš 58 savivaldybių, visų 10 regioninių atliekų tvarkymo centrų ir 6 atliekas tvarkančių įmonių.

Įvertinę audito metu surinktus įrodymus, pateikiame valstybinio audito išvadas ir rekomendacijas.

IŠVADOS

Regioninės atliekų tvarkymo sistemos neužtikrina darnios atliekų tvarkymo veiklos, apimančios ekologinius, ekonominius ir socialinius visuomenės tikslus, ir principo „teršėjas moka“ įgyvendinimo, nes:

1. Atliekų tvarkymo sistemos neskatina atliekų naudojimo ir perdirbimo, ne visiems atliekų turėtojams sudarytos galimybės rūšiuoti atliekas, atskiriant antrines žaliavas ir kitas perdirbimui ar panaudojimui tinkamas atliekas, todėl sąvartynuose 2009–2011 m. buvo šalinama apie 85 proc. komunalinių atliekų, kai ES šalyse sąvartynuose vidutiniškai pašalinama apie 35 proc. susidariusių atliekų. (1.1.1 ir 1.1.2 skirsniai, 9 psl. ir 11 psl.)
2. Nepakanka priemonių atskirti biologiškai skaidžias atliekas, o mechaninio biologinio apdorojimo projektus vėluojama įgyvendinti, todėl Lietuvai neįvykdžius biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo užduočių, gali būti pritaikytos ES sankcijos. (1.1.3 skirsnis, 13 psl.)
3. Regioniniai atliekų tvarkymo centrai, administruojantys regioninę atliekų tvarkymo sistemą, organizuoja atliekų tvarkymą (surinkimą, pervežimą ir tvarkymą sąvartynuose, vykdo atliekų turėtojų ir atliekų apskaitą, administruoja įmokas už jų tvarkymą), taigi ir savivaldybės, ir regioniniai atliekų tvarkymo centrai daro didesnę įtaką atliekų tvarkymui, nei tuose regionuose, kur savivaldybės, atliekų tvarkymo sistemų organizavimo funkcijas, išskyrus sąvartynų eksploatavimą ir juose šalinamų atliekų apskaitą, pavedusios atliekų vežėjams. Todėl šiuose regionuose, kai kuriais atvejais savivaldybės nepakankamai valdo ir kontroliuoja atliekų tvarkymą. (1.2 poskyris, 16 psl.)
4. Šalyje nėra tikslios ir patikimos atliekų turėtojų ir atliekų apskaitos, institucijos, atsakingos už apskaitą, turi skirtingus duomenis apie atliekų turėtojus, susidariusias, surinktas, sąvartynuose pašalintas komunalines atliekas ir jų sudėtį, todėl gali būti priimami nepagrįsti strateginiai sprendimai dėl atliekų tvarkymo būdų parinkimo. (1.3 ir 1.4 poskyriai, 18 psl. ir 20 psl.)
5. Lietuvos Respublikos Vyriausybė iki 2013-07-24 nebuvo patvirtinusi įmokų už atliekų tvarkymą skaičiavimo metodikos, todėl regioniniai atliekų tvarkymo centrai ir savivaldybės, skaičiuodami įmokas už atliekų tvarkymą, vadovavosi skirtingais įmokų nustatymo metodais, lėmusiais skirtingą įmokų dydį ir trukdžiusiais įgyvendinti principą „teršėjas moka“. (2.2 poskyris, 25 psl.)
6. Savivaldybės, pasirinkusios tarifų atsiskaitymo sistemą, turi mažiau įtakos paskirstant įmokas už atliekų tvarkymą, nei savivaldybės, taikančios rinkliavas, o daugelyje savivaldybių įmokų už atliekų tvarkymą dydis nebuvo siejamas su faktiniu atliekų kiekiu. (2.1 poskyris, 22 psl.)
7. Dalyje regionų nežinomos faktinės atliekų tvarkymo sąnaudos, taigi nėra galimybės palyginti, kiek atliekų tvarkymas faktiškai kainuoja skirtinguose regionuose, o savivaldybės ar regioniniai atliekų tvarkymo centrai negali kontroliuoti ir daryti įtaką faktinėms atliekų tvarkymo sąnaudoms. Tokia situacija leidžia pagrįstai abejoti, ar faktiškai veikia principas „teršėjas moka“ ir ar nesudaromos prielaidos atliekų tvarkymo veikla užsiimančioms įmonėms gauti pelną atliekų turėtojų permokų už atliekų tvarkymą sąskaita. (2.3 poskyris, 27 psl.)

PO AUDITO ĮVYKĘ POKYČIAI

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2013-07-24 patvirtino „Rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžio nustatymo metodiką“¹.

REKOMENDACIJOS

Lietuvos Respublikos Vyriausybei ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai:

Siekiant, kad regioninės atliekų tvarkymo sistemos užtikrintų darnų atliekų tvarkymą, apimančią ekologinius, ekonominius ir socialinius visuomenės tikslus, rekomenduojame:

- numatyti atliekų naudojimo ir perdirbimo skatinimo priemones ir būdus; (1 ir 2 išvados)
- užtikrinti tikslią ir patikimą atliekų turėtojų ir atliekų apskaitą; (4 išvada)
- pasiekti, kad viešoji komunalinių atliekų tvarkymo paslauga būtų teikiama sąnaudomis pagrįstomis kainomis, taikant vienodus metodus ir principus, ir skatintų atliekų turėtojus rūšiuoti atliekas; (5,6 ir 7 išvados)
- numatyti priemones, užtikrinančias savivaldybių, regioninių atliekų tvarkymo centrų ir kitų atliekų tvarkytojų priežiūrą ir kontrolę. (3 išvada)

Rekomendacijų įgyvendinimo priemonės ir terminai pateikti 6 priede „Rekomendacijų įgyvendinimo planas“.

¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-07-24 nutarimas Nr. 711 „Dėl rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžio nustatymo metodikos patvirtinimo“

ĮŽANGA

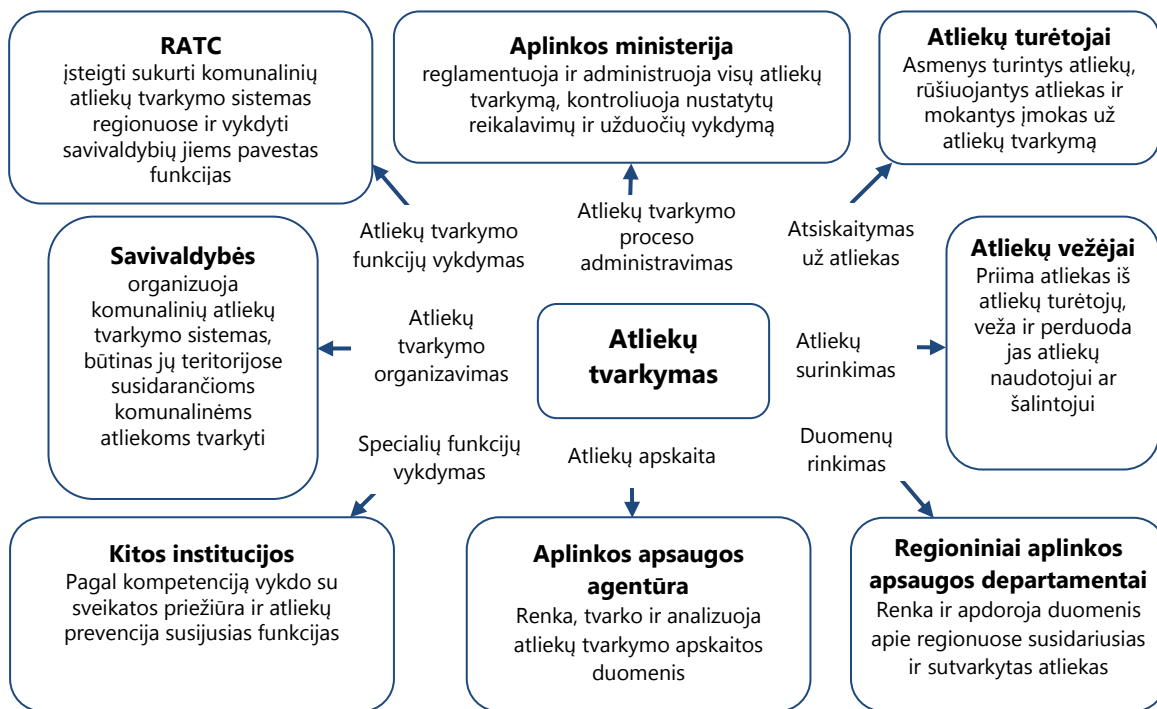
Siekiant įvykdyti ES reikalavimus ir sukurti modernią atliekų tvarkymo sistemą Lietuvoje, atliekų tvarkymas buvo pradėtas vykdyti remiantis regioniniu principu. Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintame Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane² savivaldybėms rekomenduota steigti regionines atliekų tvarkymo sistemas. Vadovaujantis šiuo nutarimu, 2000–2006 m. Lietuvoje įsteigta 10 regioninių atliekų tvarkymo centrų: Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės, Telšių, Utenos ir Vilniaus. Viešosios įstaigos statusą savivaldybės suteikė Kauno ir Šiaulių regioniniams atliekų tvarkymo centrams, o kitiems – uždarnosios akcinės bendrovės. Steigiant centrus siekta užtikrinti atliekų tvarkymo užduočių vykdymą ir, efektyviai panaudojant ES paramą, organizuoti regioninių atliekų tvarkymo sistemų sukūrimą.

Sukurti regioniniai atliekų tvarkymo centrai vykdė regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimo projektus, kurių metu buvo:

- uždaromi seni sąvartynai / šiukšlynai (2006 m. Lietuvoje buvo registruota 850 komunalinių atliekų sąvartynų (užterštų teritorijų), iš kurių buvo naudojama apie 300–350);
- įrengta 11 naujų, ES reikalavimus atitinkančių regioninių sąvartynų;
- įrengtos didžiųjų atliekų surinkimo ir žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelės;
- pradėtos rengti organizacinės atliekų tvarkymo sistemos regionuose, apimančios atliekų surinkimą, rūšiavimą, vežimą, šalinimą, įmokų už atliekų tvarkymą nustatymą ir kt.

Šiuo metu minėti centrai toliau plėtoja regionines atliekų tvarkymo sistemas ir tapo viena iš atliekų tvarkymo sistemos dalių (1 pav.).

1 pav. Atliekų tvarkymo sistemos dalyviai

Šaltinis – Valstybės kontrolė

² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-04-12 nutarimas Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ (tuo metu galiojusi nutarimo redakcija).

Atliekų tvarkymas – tai atliekų surinkimas, vežimas, naudojimas ir šalinimas, šių veiklų organizavimas ir stebėseną, šalinimo vietų vėlesnė priežiūra³.

Pagal 2008/98/EB⁴ Direktyvoje dėl atliekų nustatytus atliekų hierarchijos prioritetus pirmiausia turi būti vengiama atliekų susidarymo ir taikomos kitos atliekų prevencijos priemonės, o atliekos, kurių neįmanoma išvengti, paruošiamos naudoti pakartotinai, perdirbamos ar kitaip naudojamos tokiais būdais, kad kuo mažiau jų būtų šalinama sąvartynuose ir kituose atliekų šalinimo įrenginiuose.

EUROSTAT duomenimis⁵, 2011 m. Lietuvoje susidarė daugiau komunalinių atliekų vienam gyventojui negu kaimyninėse šalyse (Lietuvoje – 442 kg/gyv., Latvijoje – 350kg/gyv., Estijoje – 298 kg/gyv.), bet mažiau negu vidutiniškai ES šalyse (ES vidurkis – 503 kg/gyv.), o perdirbama (įskaitant kompostavimą) tik 19 kg komunalinių atliekų vienam gyventojui, kai tuo tarpu ES vidurkis – 193 kg (t. y. dešimt kartų daugiau).

Lietuvoje 2009–2011 m. apie 85 proc. susidariusių komunalinių atliekų buvo pašalinta sąvartynuose ir tik apie 15 proc. jų perdirbama arba panaudojama⁶, taigi lig šiol pagrindinis atliekų sutvarkymo būdas yra jų šalinimas sąvartyne. Ši situacija rodo, kad Lietuvai būtina imtis priemonių skatinti komunalinių atliekų perdirbimą.

Atlikdami auditą vadovavomės nuostata, kad atliekų tvarkymo sistemos veikla turi būti darni – apimanti ekologinius, ekonominius ir socialinius visuomenės tikslus, t. y. atliekos privalo būti tvarkomos atsižvelgiant į aplinkosauginius reikalavimus, užtikrinamas principas „teršėjas moka“, o įmokos už atliekų tvarkymą turi būti pagrįstos būtinomis atliekų tvarkymo sąnaudomis.

Atliekų tvarkymo įstatyme nustatyta, kad savivaldybės organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas ir užtikrina jų funkcionavimą. Dauguma savivaldybių, vadovaudamosi minėtu įstatymu, pavedė regioniniams atliekų tvarkymo centrams sukurti ir plėtoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemas. Taigi, jų efektyvumas ir atliekų tvarkymo prioritetų įgyvendinimas priklauso nuo valstybės ir savivaldos institucijų sprendimų, pastangų ir regionines atliekų tvarkymo sistemas kuriančių ir plėtojančių regioninių atliekų tvarkymo centrų veiklos.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus⁷ ir Tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus⁸.

Atlikdami auditą darėme prielaidą, kad visi auditoriams pateikti dokumentai yra teisingi, išsamūs ir galutiniai, o jų kopijos atitinka originalus.

Audito procesas ir metodai aprašyti 1 priede.

³ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, 1998-06-16 Nr. VIII-787, 2 str. (nauja redakcija nuo 2002-07-01 Nr. IX-1004, su vėlesniais pakeitimais).

⁴ 2008-11-19 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB „Dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas“.

⁵ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database

⁶ Aplinkos ministerijos ir Aplinkos apsaugos agentūros 2009–2011 m. duomenys.

⁷ Patvirtinta Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymu Nr. V-26 (2012-06-28 Nr. V-171 redakcija).

⁸ 3000-asis TAAIS „Veiklos audito įgyvendinimo gairės“ ir 3100-asis TAAIS „Veiklos audito gairės: pagrindiniai principai“ (<http://www.vkontrolė.lt/page.aspx?id=350>).

AUDITO REZULTATAI

1. AR REGIONINĖS ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS UŽTIKRINA TINKAMĄ ATLIEKŲ TVARKYMĄ REGIONUOSE?

1.1. Ne visose savivaldybėse išvystyta antrinių žaliavų ir biologiškai skaidžių atliekų surinkimo sistemos

Atliekų tvarkymo sistemos turi skatinti atliekų naudojimą ir perdirbimą, todėl jos turi būti organizuojamos taip, kad būtų⁹:

- užtikrintas aprūpinimas mišrių komunalinių atliekų surinkimo priemonėmis;
- užtikrintas aprūpinimas biologiškai skaidžių atliekų sutvarkymo priemonėmis;
- užtikrintas aprūpinimas antrinių žaliavų rūšiavimo jų susidarymo vietose priemonėmis;
- užtikrinta galimybė atiduoti buityje susidarančias statybos ir griovimo atliekas, baldų, elektros ir elektroninės įrangos, naudotų padangų ir kitas komunalines atliekas (šioje ataskaitoje nenagrinėjome);
- užtikrinta galimybė atiduoti buityje susidarančias pavojingas atliekas (šioje ataskaitoje nenagrinėjome).

Vadovaujantis Atliekų tvarkymo įstatymu, už antrinių žaliavų ir biologiškai skaidžių atliekų tvarkymą yra atsakingos savivaldybės. Šias funkcijas jos vykdo pačios arba yra pavedusios regioniniams atliekų tvarkymo centrams.

Siekdami nustatyti, ar sudarytos sąlygos mažinti atliekų kiekį, šalinamą sąvartynuose, analizavome, kaip savivaldybės ir regioniniai atliekų tvarkymo centrai organizuoja antrinių žaliavų surinkimo konteinerinių ir žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelių įrengimą ir atliekų turėtojų aprūpinimą rūšiavimo priemonėmis.

1.1.1. Ne visiems atliekų turėtojams sudarytos galimybės rūšiuoti atliekas jų susidarymo vietose, savivaldybių teritorijose nepakanka antrinių žaliavų surinkimo konteinerinių aikštelių

Vadovaujantis Atliekų tvarkymo įstatymo 4 str. 2 dalimi, atliekų turėtojai privalo rūšiuoti atliekas jų susidarymo vietoje, o atliekas surenkančios įmonės privalo atlikti rūšiuojamąjį jų surinkimą.

Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro 2012-06-29 – 2012-07-09 atlikta Lietuvos gyventojų apklausa parodė, kad apie 50 proc. apklaustų gyventojų nerūšiuoja atliekų¹⁰, nes neturi galimybių ir paskatos išrūšiuoti jas susidarymo vietose.

Antrinių žaliavų ir pakuotės atliekų atskyrimo iš komunalinių atliekų problemą iki 2012 metų daugiabučiams ir individualiems namams savivaldybės ir regioniniai atliekų tvarkymo centrai sprendė įrengdami antrinių žaliavų surinkimo aikšteles.

⁹ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, 30 str. 10 d.

¹⁰ Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro VILMORUS 2012 m. birželio 29–liepos 9 d. ataskaita dėl gyventojų apklausos rezultatų.

Aplinkos ministerijos ir savivaldybių duomenimis, Lietuvoje planuojama įrengti 10 070 konteinerinių aikštelių, skirtų antrinėms žaliavoms surinkti. Savivaldybėse 2011–2012 m. įrengtos 8 103 konteinerių aikštelės, dar trūksta 1 967 (1 lentelė). Savivaldybės rengia atliekų tvarkymo planus ir, atsižvelgdamos į surenkamų atliekų kiekį, gyventojų poreikius ir kitus veiksnius, įvertina reikalingą aikštelių skaičių. Šalyje viena antrinių žaliavų konteinerių aikštelė tenka vidutiniškai 387 gyventojams.

1 lentelė. Konteinerių aikštelių, skirtų antrinėms žaliavoms surinkti, skaičius regioninių atliekų tvarkymo centrų teritorijose 2012-06-30

Regiono pavadinimas	Gyventojų skaičius pagal deklaruotą gyvenamą vietą	Antrinių žaliavų konteinerių aikštelės, vnt.	Skaičius gyventojų, kuriems tenka viena antrinių žaliavų konteinerių aikštelė, vnt.	Trūkstamas* aikštelių skaičius RATC teritorijoje, vnt.
Alytaus	185660	571	325	68
Kauno	589560	1688	349	581
Klaipėdos	361055	865	417	203
Marijampolės	151533	568	267	89
Panevėžio	256805	618	416	226
Šiaulių	315827	941	336	27
Tauragės	126275	248	509	127
Telšių	171374	426	402	43
Utenos	152548	658	232	39
Vilniaus	827548	1520	544	564
Iš viso:	3138185	8103	387	1967

* Trūkstamų aikštelių skaičių apskaičiuoja ir Aplinkos ministerijai duomenis pateikia savivaldybės

Šaltinis – LR aplinkos ministerija, Apibendrinta informacija apie komunalinių atliekų tvarkymo sistemas

Lietuvos savivaldybėse 2011–2012 m., <http://www.am.lt/VI/files/0.901377001350971762.pdf>, 30–33 psl. [žr. 2013-03-20].

Įrengtos aikštelės nevisiškai išsprendė rūšiavimo problemas individualių namų gyventojams, nes įrengtos toli, todėl nepatogu jomis naudotis. Regioniniai atliekų tvarkymo centrai ir savivaldybės priėmė sprendimus aprūpinti rūšiavimo priemonėmis individualių namų gyventojus.

2 lentelė. 2012–2013 m. birželio 1d. Individualių namų gyventojams nupirktos ir išdalytos rūšiavimo priemonės

Regionas	Savivaldybių, dalinančių individualias rūšiavimo priemones (konteinerius ir maišus), skaičius	Atliekų turėtojai individualiose valdose	Nupirkta ir išdalyta konteinerių, vnt.	Nupirkta ir išdalyta maišų, vnt.
Alytaus	7	30935	28785	0
Kauno	2	145516	10000	6000
Klaipėdos	4	Nėra duomenų	1221	16348
Marijampolės	2	32353	227	0
Panevėžio	3	Nėra duomenų	1000	55990
Šiaulių	7	146270	14269	0
Tauragės	1	25720	2468	0
Telšių	4	33593	0	60000
Utenos	2	Nėra duomenų	300	0
Vilniaus	2	Nėra duomenų	12126	0
Iš viso:	34	-	70396	138338

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal regioninių atliekų tvarkymo centrų ir savivaldybių duomenis

Kaip matyti 2 lentelėje, 34 savivaldybėse iš 58 išdalyta apie 209 tūkst. rūšiavimo priemonių individualiems namams. Pagal Kauno regiono savivaldybių, Alytaus, Marijampolės, Šiaulių ir

Tauragės regioninių atliekų tvarkymo centrų duomenis, Kauno regione apie 11 proc., Alytaus apie 93 proc., Marijampolės – 1 proc., Šiaulių ir Tauragės – 10 proc., Telšių – apie 30 proc. individualių valdų yra aprūpintos antrinių žaliavų rūšiavimo priemonėmis. Ne visos Klaipėdos, Panevėžio, Utenos ir Vilniaus regionų savivaldybės audito metu pateikė duomenis apie atliekų turėtojus individualiose valdose, todėl negalėjome palyginti, kiek individualių valdų yra aprūpintos antrinių žaliavų rūšiavimo priemonėmis.

Audito metu regioniniai atliekų tvarkymo centrai ir savivaldybės dar neturėjo duomenų apie tai, kiek antrinių žaliavų buvo papildomai išrūšiuojama, perdirbama, kiek sumažėjo sąvartynuose šalinamų atliekų kiekis, išdalinus minėtas priemones.

Antrinių žaliavų ir pakuotės atliekų tvarkymą turėtų organizuoti ir finansuoti gamintojų ir importuotojų organizacijos, su kuriomis savivaldybės arba jų paskirti atliekų tvarkymo sistemų administratoriai iki 2013 m. balandžio 1 d. turėjo sudaryti antrinių žaliavų surinkimo ir tvarkymo sutartis¹¹. Savivaldybių apklausų metu paaiškėjo, kad iki 2013 m. birželio 1 d. sutartis sudarė 48 savivaldybės iš 58 atsakusių. Taigi, 10 savivaldybių nesudarius sutarčių, lig šiol neišspręsti antrinių žaliavų, gaminio ir pakuotės atliekų surinkimo ir finansavimo klausimai, todėl neįgyvendinamos Atliekų tvarkymo įstatymo nuostatos užtikrinti geros kokybės ir prieinamų komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų teikimą visiems savivaldybių teritorijų gyventojams, o antrinių žaliavų, gaminio ir pakuotės atliekos ir toliau patenka į sąvartynus.

Antrinių žaliavų, gaminio ir pakuotės atliekų surinkimo klausimus sprendžia savivaldybės arba jų pavedimu regioniniai atliekų tvarkymo centrai, tačiau nepriklausomai nuo to, kuri institucija tai organizuoja, regionuose vis dar nepakanka antrinių žaliavų konteinerinių aikštelių ir ne visi atliekų turėtojai turi galimybes rūšiuoti antrines žaliavas jų susidarymo vietose.

Įrengus reikalingą kiekį antrinių žaliavų konteinerinių aikštelių ir išdalinus rūšiavimo priemones atliekų turėtojams, surenkamų antrinių žaliavų kiekis turėtų padidėti.

1.1.2. Sąvartynuose išrūšiuojamas nedidelis atvežtų į sąvartyną mišrių komunalinių atliekų kiekis

Vadovaujantis Atliekų tvarkymo įstatymo 30 str. 18 d., nuo 2013-01-01 savivaldybės privalo užtikrinti, kad sąvartynuose būtų šalinamos tik po rūšiavimo likusios netinkamos naudoti komunalinės atliekos.

Savivaldybės regioniniams atliekų tvarkymo centrams pavedė regioninių atliekų sąvartynų priežiūrą ir eksploatavimą. 8 iš 10 regioninių atliekų tvarkymo centrų sąvartynus prižiūri ir eksploatuoja patys, o 2 pavedė tai daryti sąvartynų operatoriams – sudarę su jais sutartis.

Audito metu, siekdami nustatyti, ar sąvartynuose rūšiuojamos komunalinės atliekos ir mažinamas sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų kiekis, analizavome, kiek komunalinių atliekų išrūšiuojama ir atskiriama antrinių žaliavų sąvartynuose įrengtose rūšiavimo linijose.

Apsilankę 7 regioniniuose atliekų sąvartynuose ir apklausę visus regioninius atliekų tvarkymo centrus ir savivaldybes, nustatėme, kad visuose 11 regioninių sąvartynų 2009–2011 m. buvo šalinamos komunalinės atliekos ir antrinės žaliavos, kurios turėtų būti perdirbtos ar kitaip panaudotos. Regioniniai atliekų tvarkymo centrai, vertindami tai, kad į sąvartynus patenka neišrūšiuotos atliekos, kartu su atliekas tvarkančiomis įmonėmis organizavo rūšiavimo linijų sąvartynuose įrengimą (2 priedas):

- 2009 m. rūšiavimo linija veikė 1 iš 11 regioninių sąvartynų;
- 2010 m. rūšiavimo linijos buvo įrengtos ir veikė 2 sąvartynuose;
- 2011 m. rūšiavimo linijos veikė 3 sąvartynuose, o Klaipėdoje buvo paleista bandomoji;
- 2012 m. rūšiavimo linijos veikė 5 regioniniuose sąvartynuose ir bandomoji Klaipėdos regioniniame sąvartyne;

¹¹ Atliekų tvarkymo įstatymo 30 str.

- 2013 m. birželio 1 d. rūšiavimo linijos veikė 8 regioniniuose sąvartynuose iš 11.

2010–2011 m. laikotarpiu regioniniuose nepavojingųjų atliekų sąvartynuose veikusiose antrinių žaliavų atskyrimo iš atvežamų mišrių komunalinių atliekų srauto linijose atskirta 3106 t antrinių žaliavų iš 2 154 346 t surinktų mišrių komunalinių atliekų. Kaip matyti iš 3 lentelėje pateiktos informacijos, atskiriamų antrinių žaliavų daugėja, tačiau 2011 m. atskiriamos antrinės žaliavos vis tiek sudarė tik apie 0,2 proc. visų surinktų mišrių komunalinių atliekų.

3 lentelė. 2010–2011 m. Antrinių žaliavų atskyrimas regioniniuose sąvartynuose

	2010 m.	2011 m.
Surinkta mišrių komunalinių atliekų, t	1149119	1163815
Sąvartynuose pašalinta mišrių komunalinių atliekų, t	1141603	1012743
Antrinių žaliavų, atskirtų sąvartynuose veikusiuose mišrių komunalinių atliekų rūšiavimo linijose, t	623	2483
Atskirtų sąvartynuose antrinių žaliavų kiekių santykis su surinktomis mišriomis komunalinėmis atliekomis, proc.	0	0,2

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Aplinkos apsaugos agentūros duomenis

2013 m. pradžioje sąvartynuose veikiančių 8 rūšiavimo linijų pajėgumai buvo apie 199 tūkst. t komunalinių atliekų per metus, o per metus šalyje susidaro vidutiniškai apie 1100 tūkst. t komunalinių atliekų.

Pavyzdys

Vilniaus regioniniame nepavojingųjų atliekų sąvartyne veikiančios rūšiavimo linijos pajėgumas – apie 2 tūkst. t mišrių komunalinių atliekų per metus (į sąvartyną per metus patenka apie 240 tūkst. šių atliekų).

Marijampolės sąvartyno rūšiavimo linijos pajėgumas – per metus perrūšiuoti ne mažiau kaip 27,5 tūkst. t mišrių komunalinių atliekų: išskirti nemažiau kaip 1,9 tūkst. t antrinių žaliavų ir nemažiau kaip 4, 7 tūkst. t biologiškai skaidžių atliekų (į sąvartyną per metus patenka apie 52 tūkst. t šių atliekų).

Utenos regione per 2012 m. rūšiavimo linija perrūšiojo 15, 4 tūkst. t mišrių komunalinių atliekų (į sąvartyną per metus patenka apie 32 tūkst. t šių atliekų).

Zabielišio sąvartyno rūšiavimo linija pajėgi išrūšiuoti apie 25 tūkst. t mišrių komunalinių atliekų per metus (į sąvartyną per metus patenka apie 42 tūkst. t šių atliekų).

Klaipėdos regioniniame nepavojingųjų atliekų sąvartyne šiuo metu sumontuotos rūšiavimo linijos našumas – 75 tūkst. t mišrių komunalinių atliekų per metus (į sąvartyną per metus patenka apie 125 tūkst. t šių atliekų).

Telšių regioniniame nepavojingųjų atliekų sąvartyne Jėrubaičiuose 2013-01-01 pradėjo veikti mobili mišrių komunalinių atliekų rūšiavimo linija. Ji pajėgi perrūšiuoti visas į sąvartyną patenkančias mišrias komunalines atliekas – apie 55 tūkst. tonų per metus (į sąvartyną per metus patenka apie 48 tūkst. t šių atliekų).

Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras informavo¹², kad šiuo metu visos mišrios komunalinės atliekos yra rūšiuojamos ir pradėjus naudoti atliekas energijai gauti, sąvartyne šalinama apie 35 proc. mišrių komunalinių atliekų.

Pavyzdys

Dėl atliekų naudojimo energijai gauti, sąvartyne šalinamų atliekų kiekis sumažėjo. Po rūšiavimo likusi inertinė dalis, kuri sudaro 10 proc. nuo į rūšiavimo liniją patiektų atliekų, šalinama

¹² Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centro 2013-07-16 raštas Nr. (1.10)-LR-1090

sąvartyne. Kitos atliekos vežamos į biokuro ir atliekų deginimo įrenginį. Po deginimo likę pelenai (nuo pateiktų atliekų apie 27 proc.) grąžinami į sąvartyną, kur yra šalinami bei naudojami sąvartyno šlaitų formavimui, sąvartyno kaupo kelių įrengimui.

Audito metu apsilankę ir apklausę 6 atliekų tvarkymo įmones nustatėme, kad kai kurios iš jų dalina antrinių žaliavų rūšiavimo konteinerius ir įsirengė komunalinių atliekų rūšiavimo linijas.

Pavyzdys

UAB „Ecoservice“ 2010 m. įrengtoje komunalinių atliekų rūšiavimo linijoje iš 63,9 tūkst. t surinktų mišrių komunalinių atliekų atskirta 5 tūkst. t antrinių žaliavų, 2011 m. iš 66,8 tūkst. t – 10,1 tūkst. t.

UAB „Antraža“ ir UAB „Ekonovus“ 2012 m. įrengė 30 tūkst. t ir 24 tūkst. t per metus pajėgumo komunalinių atliekų rūšiavimo linijas.

Šalyje pradedama diegti sistema, skatinanti atliekų turėtojus atskirti antrines žaliavas jų susidarymo vietose, rengiamos antrinių žaliavų konteinerinės aikštelės, atliekos rūšiuojamos sąvartynuose, kai kurios atliekų tvarkymo įmonės įsirengė atliekų rūšiavimo linijas. Nepaisant to dar neužtikrinama, kad sąvartynuose būtų šalinamos tik po rūšiavimo likusios netinkamos naudoti komunalinės atliekos.

Pagerinus antrinių žaliavų atskyrimą jų susidarymo vietose ar kituose atliekų tvarkymo etapuose, sumažėtų atliekų, šalinamų sąvartynuose.

1.1.3. Šalyje nepakanka biologiškai skaidžių atliekų rūšiavimo priemonių

Biologiškai skaidžių atliekų tvarkymas turi užtikrinti, kad sąvartynuose šalinamos komunalinės biologiškai skaidžios atliekos sudarytų: iki 2010 metų – ne daugiau kaip 75 procentus 2000 metų biologiškai skaidžių komunalinių atliekų ir iki 2013 metų – ne daugiau kaip 50 procentų 2000 metų biologiškai skaidžių atliekų kiekio¹³. Už šių užduočių įvykdymą atsakingos savivaldybės arba, jų pavedimu, regioniniai atliekų tvarkymo centrai. Vykdydami šias užduotis jie turi užtikrinti, kad atliekų turėtojams būtų sudarytos galimybės atskirti biologiškai skaidžias atliekas jų susidarymo vietose ar atiduoti jas į žaliųjų atliekų kompostavimo aikšteles, todėl audito metu analizavome, kiek įdiegta biologiškai skaidžių atliekų rūšiavimo priemonių, kokios metodikos naudojamos vertinant biologiškai skaidžių atliekų kiekius.

Siekiant įgyvendinti biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo užduotis, regioniniai atliekų tvarkymo centrai ir savivaldybės atliekų turėtojams iki 2013 m. birželio 19 d. nupirko 94599 vnt. priemonių, iš jų: 71482 vnt. kompostavimo konteinerių ir 23117 vnt. kompostavimo dėžių. Kaip matyti 4 lentelėje, atliekų turėtojams išdalinta 62688 vnt. priemonių, iš jų: 49816 vnt. kompostavimo konteinerių ir 12872 vnt. kompostavimo dėžių, neišdalintas priemonės numatoma išdalyti iki šių metų pabaigos.

4 lentelė. 2009–2012 m. Atliekų turėtojams nupirkti kompostavimo konteineriai

Komunalinių atliekų tvarkymo regionai	Priemonių pavadinimai	Nupirkti (vnt.)	Išdalinta (vnt.)
Alytaus	Kompostavimo konteineriai	6000	2918
Kauno	Kompostavimo konteineriai	30000	22951
Klaipėdos	Namudinio kompostavimo konteineriai	10000	7750
Marijampolės	–	–	–
Panevėžio	–	–	–
Šiaulių	Žaliųjų atliekų surinkimo konteineriai	15267	5982

¹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-04-12 nutarimas Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“, 101 p. (nauja redakcija 2007-10-31 Nr. 1224).

	Žaliųjų atliekų kompostavimo dėžės	22733	12488
Tauragės	Namudinio kompostavimo dėžės	384	384
Telšių	Individualaus kompostavimo konteineriai	10215	10215
Utenos	–	–	–
Vilniaus	–	–	–
Iš viso priemonių:		94599	62688

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal savivaldybių ir regioninių atliekų tvarkymo centrų duomenis

2009–2012 m. Panevėžio, Marijampolės, Utenos ir Vilniaus regionų savivaldybėse nebuvo nupirktos ir išdalytos priemonės atliekų turėtojams, todėl atliekų turėtojams nebuvo sudaryta galimybė atskirti biologiškai skaidžias atliekas jų susidarymo vietose.

Panevėžio regione tik 2013 m. buvo sudaryta pirkimo–pardavimo sutartis dėl 6 300 vnt. individualaus kompostavimo konteinerių pirkimo, Utenos regione numatyta įsigyti 6 000 vnt. žaliųjų atliekų kompostavimo konteinerių, o Vilniaus regione pradėtas vykdyti pirkimo konkursas dėl 51 000 vnt. žaliųjų atliekų individualaus kompostavimo dėžių pirkimo. Marijampolės regione iki 2014 m. numatoma nupirkti 10 000 vnt. priemonių: 5000 vnt. žaliųjų atliekų kompostavimo konteinerių ir 5000 vnt. žaliųjų atliekų individualaus kompostavimo dėžių.

Tauragės regiono savivaldybės ir regioninis atliekų tvarkymo centras ėmėsi iniciatyvos skatinti gyventojus naudoti savadarbes kompostavimo dėžes.

Geros praktikos pavyzdys

Tauragės regiono atliekų turėtojai yra skatinami kompostuoti žaliąsias ir biologiškai skaidžias atliekas namų valdose pasidarytose kompostavimo dėžėse. Kaip vieną iš priemonių šiam skatinimui Pagėgių savivaldybės, Tauragės, Jurbarko ir Šilalės miestų ir individualių namų atliekų turėtojams, kompostuojantiems biologiškai skaidžias ir žaliąsias atliekas pagal nustatytus reikalavimus ir deklaruojantiems tai, rinkliava mažinama 20 proc. Tauragės regione 4625 (Tauragės mieste 2189, Jurbarko mieste 1125, Šilalės mieste 491, Pagėgių savivaldybėje 820) atliekų turėtojai deklaruoja kompostavimą jų susidarymo vietoje savadarbėse kompostavimo dėžėse, kuriems taikoma numatyta 20 proc. mažesnė vietinė rinkliava.

Vadovaujantis Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano¹⁴ reikalavimais, Lietuvoje naudojant 2000–2006 metų ISPA programos ir Sanglaudos fondo lėšas įrengta ir veikė 6 žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelės. Iki 2013 m. numatyta 2007–2013 m. Sanglaudos fondo lėšomis įrengti dar 45 tokias aikšteles. Lietuvoje iki 2013 metų pradžios turėjo veikti 53 minėtos aikštelės.

Regioniniai atliekų tvarkymo centrai ir savivaldybės iki 2013 metų įrengė 29 žaliųjų atliekų kompostavimo aikšteles, t. y. 70 proc. numatyto skaičiaus. Aikštelių įrengta mažiau, nes buvo vėluojama priimti sprendimus ir vykdyti statybos darbus. Neįrengus aikštelių, dviejų atliekų tvarkymo regionų atliekų turėtojai neturi kur nemokamai priduoti žaliąsias atliekas (5 lentelė).

5 lentelė. Žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelės

Komunalinių atliekų tvarkymo regionai	Žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelės (vnt.)		
	Įrengta iki 2006 m.	Įrengta iki 2013 m.	Numatyta įrengti 2013 m.
Alytaus	2	2	6
Kauno	1	1	1
Klaipėdos	–	–	7 (iki 2013-06 mėn.)

¹⁴ Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-04-12 nutarimu Nr.519, 15.5p. (nauja redakcija 2007-10-31 Nr. 1224)

Marijampolės	–	5	nenumatyta
Panevėžio	0	6	nenumatyta
Šiaulių	1	1	4 (2013 m. I pusm.)
Tauragės	1	4	nenumatyta
Telšių	1	4	nenumatyta
Utenos	0	6	1
Vilniaus	–	–	6
Iš viso priemonių:	6	29	25

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal regioninių atliekų tvarkymo centrų duomenis

Aplinkos ministerija, savivaldybės ir regioniniai atliekų tvarkymo centrai nurodė, kad siekiant įgyvendinti biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo užduotis, Lietuvoje yra labai svarbu įgyvendinti 10 regioninių atliekų tvarkymo sistemų plėtros projektų. Už jų įgyvendinimą atsakingi regioniniai atliekų tvarkymo centrai. Projektuose numatyta sukurti biologiškai skaidžių atliekų rūšiavimo, mechaninio biologinio apdorojimo ir atliekų panaudojimo energijai gauti pajėgumus. Jų įgyvendinimui buvo numatyta panaudoti apie 548 mln. Lt, iš jų apie 443 mln. Lt ES lėšų.

Centrams nustatyti terminai, per kuriuos jie privalėjo atlikti viešuosius pirkimus, pasirašyti sutartis su rangovais ir pradėti statybos darbus. Terminai buvo ne kartą koreguojami ir atidėliojami, todėl visuose 10 regionų vėluojama įdiegti biologinio mechaninio apdorojimo ir tolimesnio atliekų sutvarkymo projektus. Projektų neįvykdžius, didėja rizika, kad bus neįgyvendintos ES nustatytos biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo užduotys.

Aplinkos ministerijos įsakymu sudarytos komisijos¹⁵ 2012 m. atliko komunalinių biologiškai skaidžių atliekų kiekio vertinimus. Išanalizavę visų regionų atliekų kiekių vertinimų ir sudėties nustatymų rezultatus (3 priedas) nustatėme, kad 2 sąvartynuose šalinamos komunalinės biologiškai skaidžios atliekos sudarė daugiau kaip 50 procentų 2000 metų biologiškai skaidžių atliekų, vadinasi šiuose regionuose buvo neįvykdytos komunalinių biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo užduotys. Lietuva privalo mažinti sąvartynuose šalinimą biologiškai skaidžių atliekų kiekį ir 2020 m. pasiekti, kad jis neviršytų 35 proc. 2000 metais sąvartynuose pašalinto komunalinių biologiškai skaidžių atliekų kiekio. Kadangi Lietuvoje nepakanka biologiškai skaidžių atliekų rūšiavimo priemonių jų susidarymo vietose, žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelių, vėluojama vykdyti visus 10 mechaninio biologinio apdorojimo projektų, yra rizika, kad šios užduotys bus neįgyvendintos¹⁶, todėl gali būti pritaikytos ES sankcijos.

Audito metu apklausėme visus regioninius atliekų tvarkymo centrus apie galimą riziką, kad Lietuva iki 2020 m. gali neįvykdyti komunalinių biologiškai skaidžių atliekų mažinimo užduočių. 4 centrai nurodė, kad užduotys bus įvykdytos, 4 mano, kad Lietuva neįgyvendins ES nustatytų minėtų atliekų tvarkymo užduočių, o 2 centrai nebuvo tikri, ar pavyks jas laiku įgyvendinti.

Pavyzdys

Alytaus, Marijampolės, Tauragės, Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centrai įvykdė komunalinių biologiškai skaidžių atliekų šalinimo sąvartynuose mažinimo užduotis iki 2013 metų, todėl mano, kad Lietuva įgyvendins nustatytas užduotis.

Šiaulių, Telšių, Utenos ir Vilniaus regiono atliekų tvarkymo centrai nurodė, kad komunalinių biologiškai skaidžių atliekų šalinimo sąvartynuose mažinimo užduotys gali būti neįvykdytos, nes vėluojama įgyvendinti biologinio mechaninio apdorojimo projektus.

Mišrių komunalinių atliekų rūšiavimą organizuoja savivaldybės arba, jų pavedimu, regioniniai atliekų tvarkymo centrai, taikydami šiuos būdus:

¹⁵ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011-08-31 įsakymas Nr. D1-661 „Dėl regioninių nepavojingų atliekų sąvartynuose šalinamų mišrių komunalinių atliekų sudėties nustatymo ir komunalinių biologiškai skaidžių atliekų kiekio juose vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

¹⁶ 1999-04-26 Europos Tarybos direktyva Nr. 1999/31/EB „Dėl atliekų sąvartynų“, 5 str. 2 d.

- diegdami priemones rūšiuoti atliekas jų susidarymo vietose;
- įrengdami konteinerines antrinių žaliavų surinkimo aikšteles;
- sąvartynuose įrengdami mišrių komunalinių atliekų rūšiavimo linijas;
- ruošdamiesi statyti ir įrengti 10 mechaninio biologinio apdorojimo įrenginių, kurių bendra vertė 548 mln. Lt

Surenkamas mišrias komunalines atliekas rūšiuoja ir atliekų vežėjai, ir kitos atliekų tvarkymo įmonės.

Nepaisant visų šių priemonių, daugelyje regionų dar nesudarytos sąlygos rūšiuoti antrines žaliavas ir atskirti biologiškai skaidžias atliekas jų susidarymo vietose, nepakanka antrinių žaliavų rūšiavimo konteinerinių ir žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelių, todėl sąvartynuose lig šiol šalinama apie 85 proc. mišrių komunalinių atliekų.

Įdiegus biologiškai skaidžių atliekų rūšiavimo ir kompostavimo priemones, sumažės biologiškai skaidžių atliekų, šalinamų sąvartynuose, ir turėtų būti įgyvendinamos biologiškai skaidžių atliekų mažinimo užduotys.

1.2. Regioniniams atliekų tvarkymo centrams suteikus skirtingas atliekų tvarkymo organizavimo funkcijas ir atsakomybę, regioninės atliekų tvarkymo sistemos yra sunkiai valdomos, o jų veiklos rezultatai nepalyginami

Vadovaujantis Atliekų tvarkymo įstatymu, savivaldybės organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtinas jų teritorijose susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti, užtikrina tų sistemų funkcionavimą ir administruoja komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimą¹⁷. Bendradarbiaudamos savivaldybės 2000–2006 m. regioniniu principu įsteigė 10 regioninių atliekų tvarkymo centrų ir pavedė jiems kurti ir plėtoti regionines atliekų tvarkymo sistemas.

Analizuodami regionines atliekų tvarkymo sistemas vertinome, kiek regioninių atliekų tvarkymo centrų vykdo atliekų turėtojų apskaitą, sudaro sutartis su atliekų vežėjais ir vykdo kitas atliekų tvarkymo organizavimo funkcijas, lyginome centrams suteiktų funkcijų skaičių.

Alytaus, Marijampolės, Šiaulių, Tauragės ir Telšių regioniniams atliekų tvarkymo centrams 27 savivaldybės, o Klaipėdos regione – 2 savivaldybės pavedė administruoti ir vystyti regionines atliekų tvarkymo sistemas. Kauno, Panevėžio, Utenos ir Vilniaus regionuose 31 savivaldybė atliekų tvarkymą administruoja pačios arba pavedė tai daryti atliekų tvarkymo įmonėms. Šiuos skirtumus lėmė tai, kad iki 2012-04-28 galiojusioje Atliekų tvarkymo įstatymo redakcijoje nebuvo apibrėžta regioninių atliekų tvarkymo centrų sąvoka ir komunalinių atliekų tvarkymo sistemos organizavimo funkcijos, kurias gali atlikti centras.

Nuo 2012-04-28 įstatyme savivaldybėms suteikta teisė steigti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratorius¹⁸ ir jiems pavesti įstatyme numatytas funkcijas.

Vadovaujantis Atliekų tvarkymo įstatymo 30 straipsnio 3 punktu, Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratorius gali atlikti su sistemos organizavimu susijusias funkcijas. Audito metu analizavome, kokias iš numatytų funkcijų atlieka įsteigti regioniniai atliekų tvarkymo centrai, o kurias – savivaldybės ar atliekų tvarkymo įmonės.

¹⁷ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, 1998-06-16 Nr. VIII-787 (nauja įstatymo redakcija nuo 2002-01-01).

¹⁸ Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratorius – visų į komunalinių atliekų tvarkymo regioną įeinančių savivaldybių įsteigtas juridinis asmuo, savivaldybės (savivaldybių) pavedimu atliekantis komunalinių atliekų tvarkymo sistemos organizavimo funkcijas ir (ar) teikiantis atliekų tvarkymo paslaugas.

6 lentelė. Savivaldybių, regioninių atliekų tvarkymo centrų ir atliekų tvarkymo įmonių vykdomos funkcijos

Atliekų tvarkymo įstatyme numatytos Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratoriaus numatytos funkcijos	Įstatyme numatytų funkcijų vykdytojai		
	Regioninis atliekų tvarkymo centras	Savivaldybės	Atliekų tvarkymo įmonės
Organizuoti konkursą komunalinių atliekų tvarkymo paslaugą teikiančiam atliekų tvarkytojui parinkti;	6 (Alytaus, Klaipėdos (2 iš 7 sav.), Marijampolės, Šiaulių, Tauragės Telšių)	31	-
Pateikti savivaldybės institucijai įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir komunalinių atliekų tvarkymą dydžio apskaičiavimą ir, jeigu savivaldybės taryba šią įmoką patvirtina, ją rinkti;	6 (Alytus, Klaipėda (2 iš 7 sav.), Marijampolė, Šiauliai, Tauragė, Telšiai)	-	34
Registruoti komunalinių atliekų turėtojus;	6 (Alytaus, Klaipėdos (2 iš 7 sav.), Marijampolės, Šiaulių, Tauragės Telšių)	11	18
Sudaryti sutartis su komunalinių atliekų turėtojais;	5 (Alytaus, Marijampolės, Šiaulių, Tauragės Telšių)	5	28

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal savivaldybių ir regioninių atliekų tvarkymo centrų duomenis

Taigi Alytaus, Marijampolės, Šiaulių, Tauragės ir Telšių regioninių atliekų tvarkymo centrų funkcijos atitinka naujoje Atliekų tvarkymo įstatymo redakcijoje numatytas komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratoriaus funkcijas, o šie centrai ir juos įsteigusios savivaldybės, taip pat Klaipėdos miesto ir Neringos savivaldybės, kol kas nenumato keisti centrų funkcijų ir atsakomybės.

Kai kurios savivaldybės dar nepriėmė sprendimų, kas ir kaip organizuos komunalinių atliekų tvarkymo sistemas (parinks atliekų tvarkytojus, registruos komunalinių atliekų turėtojus, vykdys atliekų apskaitą ir komunalinių atliekų tvarkymo priežiūrą ir kontrolę bei kitas funkcijas).

Pavyzdys

Jonavos rajono savivaldybė nurodė, kad dalis administracijos funkcijų bus pavesta vykdyti savivaldybės įmonei UAB „Jonavos paslaugos“, tačiau galutinis sprendimas dėl konkrečių funkcijų perdavimo dar nepriimtas.

Kauno rajono savivaldybė 2013 m. birželio mėn. numatė pateikti savivaldybės tarybai tvirtinti sprendimo projektą dėl Kauno rajono atliekų tvarkymo studijos patvirtinimo ir rinkliavos apmokestinimo sistemos diegimo. Vėliau administracija žada organizuoti viešąjį konkursą komunalinių atliekų tvarkymo paslaugą teikiančiam atliekų tvarkytojui parinkti.

Elektrėnų savivaldybė laukia atsakymo iš Viešųjų pirkimų tarnybos ar savivaldybei bus leista vykdyti pirkimą Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymu 10 str. 5 d. nurodytu būdu, sudarant sutartį su UAB „Elektrėnų komunalinis ūkis“. Gavusi atsakymą savivaldybė paves atliekų tvarkymo įstatymo 30 str. 3 dalyje numatytas funkcijas UAB „Elektrėnų komunalinis ūkis arba skelbs konkursą.

Molėtų rajono savivaldybė iki 2013 m. pabaigos planuoja įsteigti juridinį asmenį – komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratorių.

Šiuo metu visuose 10 regionų situacija yra skirtinga, t. y. dalis centrų vykdo didesnę dalį funkcijų, susijusių su komunalinių atliekų tvarkymu, šalinimu, įmokų rinkimu ir visos sistemos administravimu, kitų centrų veikla apsiriboja sąvartynų eksploatavimu ir / ar atliekų apskaita juose.

Pavyzdys

Alytaus, Šiaulių, Tauragės, Telšių regioniniai atliekų tvarkymo centrai eksploatuoja sąvartynus ir atliekų priėmimo aikšteles, vykdo priimtų ir pašalintų sąvartyne atliekų apskaitą, tvarko atliekų turėtojų ir atliekų registrą, skaičiuoja tarifus ir rinkliavas, vykdo lėšų gavimo kontrolę ir apskaitą, apskaičiuoja sąvartyno mokesį, rengia rinkliavų ir tarifų skaičiavimo tvarką, renka duomenis apie viso regiono atliekų tvarkymo sąnaudas.

Marijampolės apskrities atliekų tvarkymo centras išsiskiria iš kitų centrų, nes pats nevykdo atliekų priėmimo ar jų tvarkymo darbų sąvartyne, o vykdo atliekų tvarkymo sistemos organizatoriaus funkcijas. Kol kas centras eksploatuoja neseniai įrengtas žaliąsias atliekų kompostavimo aikšteles, tačiau ateityje jų eksploataciją taip pat numatoma perduoti įmonei, tvarkysiančiai žaliąsias atliekas.

Kauno RATC pastatė regioninius atliekų sąvartynus, tačiau jų neeksploatuoja, neturi atliekų turėtojų registro, renka įmokas už atliekų tvarkymą tik iš įmonių, vežančių atliekas į Zabieliškio sąvartyną. Centras daugiau rūpinasi technologiniu procesu: senų sąvartynų uždarymu ir priežiūra, atliekų tvarkymo sistemos plėtra, didžiųjų atliekų ir kompostavimo aikštelių įrengimu.

Klaipėdos RATC eksploatuoja sąvartyną, vykdo priimtų ir pašalintų sąvartyne atliekų apskaitą. Dveiose - Klaipėdos miesto ir Neringos savivaldybėse tvarko atliekų turėtojų ir atliekų registrą, skaičiuoja tarifus ir rinkliavas, vykdo lėšų gavimo kontrolę ir apskaitą.

Panevėžio, Utenos ir Vilniaus regioniniai atliekų tvarkymo centrai eksploatuoja sąvartynus ir atliekų priėmimo aikšteles, vykdo priimtų ir pašalintų sąvartyne atliekų apskaitą.

Dėl šių priežasčių kiekviename regione, priklausomai nuo savivaldybių priimtų sprendimų ir regioninių atliekų tvarkymo centrų iniciatyvos, labai skiriasi centrų veiklos pobūdis, funkcijos, atsakomybė ir veiklos rezultatai, tai daro atliekų tvarkymo sistemas sunkiai valdomas ir kontroliuojamas, o jų veiklos rezultatus – nepalyginamus.

Tiksliau apibrėžus regioninių atliekų tvarkymo centrų funkcijas ir atsakomybę, turėtų pagerėti atliekų tvarkymo sistemų valdymas ir kontrolė.

1.3. Regionuose nėra tikslios atliekų turėtojų apskaitos

Savivaldybė ar savivaldybės pavedimu komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratorius registruoja komunalinių atliekų turėtojus, vadovaujantis Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2012-11-20 patvirtintu aprašu¹⁹.

Apibendrinę duomenis, gautus iš 10 centrų ir 58 savivaldybių (Kupiškio ir Šalčininkų rajonų savivaldybės neatsakė), nustatėme, kad komunalinių atliekų turėtojų apskaitą vykdo ir juos registruoja:

- 6 regioniniai atliekų tvarkymo centrai 29 savivaldybėse;
- 11 savivaldybių (pačios);
- atliekas tvarkančios įmonės 18 savivaldybių.

7 lentelė. Atliekų turėtojų registravimas

Regioninis atliekų tvarkymo centras (savivaldybių skaičius)	Savivaldybių skaičius, kuriose atliekų turėtojų registraciją vykdo		
	RATC	Savivaldybės	Atliekas tvarkančios įmonės
Alytaus (7)	7	-	-
Kauno (6)	-	2	4
Klaipėdos (7)	2	3	2

¹⁹ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2012-11-20 įsakymas Nr. D1-950 „Dėl komunalinių atliekų turėtojų registravimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Marijampolės (5)	5	-	-
Panevėžio (6)	-	1	4
Šiaulių (7)	7	-	-
Tauragės (4)	4	-	-
Telšių (4)	4	-	-
Utenos (6)	-	3	3
Vilniaus (8)	-	2	5
Viso (60):	29	11	18

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal savivaldybių ir regioninių atliekų tvarkymo centrų duomenis

Kaip matyti 7 lentelėje, Alytaus, Marijampolės, Šiaulių, Tauragės ir Telšių regioniniai atliekų tvarkymo centrai vykdo komunalinių atliekų turėtojų apskaitą: kaupia duomenis apie atliekų turėtojus, juos atnaujina, siunčia sąskaitas atliekų turėtojams, prižiūri, kad atliekų turėtojai sumokėtų už atliekų tvarkymą visose 27 į centrų teritoriją įeinančiose savivaldybėse, o Klaipėdos RATC dvejose savivaldybėse. Taigi centrai, turėdami informaciją apie atliekų turėtojus, gali valdyti atliekų tvarkymo procesą regione.

Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Utenos, Vilniaus centrų teritorijose 11 savivaldybių atliekų turėtojų apskaitą vykdo pačios, 18 savivaldybių – atliekas tvarkančios įmonės. Audito metu tik 10 savivaldybių galėjo pateikti atliekų turėtojų skaičių, o likusios 8 savivaldybės šios informacijos neturi. Šios savivaldybės nežino ir nekontroliuoja, kiek atliekų turėtojų yra jų teritorijoje, todėl dalis atliekų turėtojų nėra apskaitomi ir nemoka įmokų už atliekų tvarkymą.

Taigi šalyje nėra žinomas tikslus atliekų turėtojų skaičius ir už atliekų tvarkymą moka ne visi teršėjai.

Pavyzdys

Vilniaus m. savivaldybė pasirašė sutartis dėl komunalinių atliekų surinkimo ir pristatymo į regioninį atliekų tvarkymo sąvartyną su 7 atliekų vežėjais – privačiomis bendrovėmis. Atliekų turėtojus registruoja administratoriai: namų bendrijos, būtų ūkiai ir kt. Savivaldybė šių duomenų neturi.

Vilniaus rajono savivaldybės duomenimis, 2011 m., kai atliekų vežėjai registravo atliekų turėtojus, apie 34 proc. jų nebuvo sudarę sutarčių dėl atliekų tvarkymo.

Atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimai, numatantys, kad savivaldybė ar, jos pavedimu, komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratorius registruoja atliekų turėtojus²⁰, įsigaliojo 2012-10-01, tačiau 12 savivaldybių dar nepriėmė sprendimų dėl to, kas ir kaip vykdys Atliekų tvarkymo įstatymo nuostatas dėl atliekų turėtojų apskaitos, o Vilniaus miesto ir Trakų rajono savivaldybės sprendimų priėmimą ir jų vykdymą numato atidėti iki 2014 ir 2015 metų, nes iki to laiko galioja su atliekų tvarkytojais sudarytos sutartys. Taigi neįgyvendinamos įstatymo nuostatos dėl atliekų turėtojų registravimo.

Regionuose susiklostė skirtinga situacija:

- Kai regionuose savivaldybės pačios vykdo atliekų turėtojų apskaitą, jos žino atliekų turėtojų skaičių ir jų grupes tik savo savivaldybės teritorijoje.
- Kai regioniniams atliekų tvarkymo centrams pavesta registruoti atliekų turėtojus, centrai yra atsakingi už atliekų turėtojų apskaitą regione ir suinteresuoti vykdyti atliekų turėtojų apskaitą taip, kad visi regiono atliekų turėtojai būtų apskaityti ir sumokėtų už atliekų tvarkymo paslaugas;
- Kai regioniniai atliekų tvarkymo centrai nevykdo atliekų turėtojų registravimo, kai kurios savivaldybės neturi duomenų apie atliekų turėtojų skaičių jų teritorijoje ir nėra institucijos, kuri turėtų duomenis apie atliekų turėtojus visame regione.

²⁰ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo 30 str.14 d.

Tiksli atliekų turėtojų apskaita užtikrintų, kad visi jie mokėtų įmokas už atliekų tvarkymą.

1.4. Šalyje nėra žinomas tikslus mišrių komunalinių ir biologiškai skaidžių atliekų kiekis bei sudėtis

Duomenys apie susidariusias komunalines atliekas, jų kiekius, šalinamus regioniniuose nepavojingųjų atliekų sąvartynuose, šalinamų atliekų sudėtį bei pašalintą komunalinių biologiškai skaidžių atliekų kiekį yra svarbūs, vertinant situaciją šalyje, nustatant įmokas už atliekų tvarkymą, teikiant informaciją Europos Komisijai ir atsiskaitant apie komunalinių biologiškai skaidžių atliekų šalinimo mažinimo užduočių vykdymą.

Atliekų tvarkymo įstatymo 7 str. numatyta, kad ataskaitas apie atliekų susidarymą ir tvarkymą atliekų tvarkytojai teikia Aplinkos ministerijos įgaliotai institucijai – Aplinkos apsaugos agentūrai²¹. Regioniniai atliekų tvarkymo centrai eksploatuoja sąvartynus arba organizuoja atliekų tvarkymą juose ir turi pateikti duomenis apie sąvartynuose pašalintus atliekų kiekius.

Išanalizavę regioninių atliekų tvarkymo centrų pateiktus duomenis apie atliekų apskaitą regionuose, nustatėme pasikartojančias atliekų apskaitos klaidas ir neatitikimus.

Pavyzdys

Kauno regioninis atliekų tvarkymo centras 2012 m. surinko 191744,1 t mišrių komunalinių atliekų, o sąvartyne pašalino 198 326,9 t, t. y. 6 582,8 t daugiau, nei surinko.

Utenos regioninis atliekų tvarkymo centras pateikė duomenis, kad 2012 m. surinko 319 67,5 t mišrių komunalinių atliekų, iš kurių 1 386,4 t atskyrė antrinių žaliavų sąvartyne esančioje rūšiavimo linijoje, o 15 387,8 t perdirbo ar kitaip panaudojo, tačiau nurodo, kad pašalino tą patį surinktų mišrių komunalinių atliekų kiekį, t. y. 31 967,5 t.

Palyginę Aplinkos apsaugos agentūros ir regioninių atliekų tvarkymo centrų atliekų apskaitos duomenis apie 2010–2011 m. sąvartynuose pašalintus ir didžiausią atliekų kiekį sudarančių mišrių komunalinių (kodas 200301) atliekų kiekius nustatėme, kad jie šalyje skiriasi iki 162 tūkst. t., arba 15 proc., o kai kuriuose regionuose iki 2 kartų (8 lentelė).

8 lentelė. Sąvartyne pašalintas mišrių komunalinių (kodas 200301) atliekų kiekis, t

Regionas	AAA pateikti duomenys		RATC pateikti duomenys		Neatitikimas	
	2010 m.	2011 m.	2010 m.	2011 m.	2010 m. (2 – 4)	2011 m. (3 – 5)
1	2	3	4	5	6	7
Alytaus RATC	57868,5	58815,4	60770,4	58828,1	-2901,9	-12,7
Kauno RATC	207073,4	205376,9	206782,4	204926,2	291,0	450,7
Klaipėdos RATC	193108,8	132988,4	193108,8	132988,4	0	0
Marijampolės RATC	49479,1	92556,0	49483,5	92556,0	-4,4	0
Panevėžio RATC	67754,1	67491,8	67742,6	67628,3	11,5	-136,5
Šiaulių RATC	216578,5	108303,8	113084,8	113861,9	103493,7	-5558,1
Tauragės RATC	27199,0	27609,1	27213,8	27633,8	-14,8	-24,7
Telšių RATC	48311,9	50077,0	48273,6	45804,2	38,3	4272,8
Utenos RATC	27466,2	32317,8	32560,6	32480,9	-5094,4	-163,1
Vilniaus AATC	246763,5	237206,4	246763,5	237178,0	0	28,4
Iš viso:	1141603,0	1012742,6	1045784,0	1013885,8	95819,0	-1143,2

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Aplinkos apsaugos agentūros ir regioninių atliekų tvarkymo centrų pateiktus duomenis

²¹ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, 1998-06-16 Nr. VIII-787 (nauja redakcija nuo 2013-05-09).

Pateikdama 2009 m. duomenis Valstybės kontrolei, Aplinkos apsaugos agentūra galėjo nurodyti tik bendrą surinktų ir pašalintų atliekų kiekį Lietuvoje. Ji nepateikė duomenų, kiek atliekų susidarė ir buvo pašalinta kiekviename regione.

Regioniniai atliekų tvarkymo centrai pateikė paaiškinimus ir nurodė 2012 m. neatitikimų priežastis:

- techninės klaidos metinėse atliekų apskaitos ataskaitose;
- klaidos pateikiant duomenis Valstybės kontrolei;
- aritmetinės sudėties klaidos;
- atliekų priskyrimas neteisingoms atliekų grupėms;
- nurodyti netikslūs atliekų kiekiai;
- regioninių atliekų tvarkymo centrų ir Aplinkos apsaugos agentūros duomenų nesuderinimas ir kitos klaidos (4 priedas).

Aplinkos apsaugos agentūra ir regioniniai atliekų tvarkymo centrai pateikė skirtingus duomenis apie sąvartynuose šalinamus atliekų kiekius. Nagrinėjant duomenis nustatytos atliekų apskaitos klaidos ir neatitikimai, todėl manome, kad veikianti atliekų apskaitos ir kontrolės sistema neužtikrina teisingos atliekų apskaitos ir negalima nustatyti patikimų šalyje surenkamų, perdirbamų/panaudojamų ir šalinamų sąvartynuose mišrių komunalinių atliekų kiekį ir teisingų įmokų už atliekų tvarkymą dydžių.

Vadovaujantis 1999/31/EB Direktyva dėl atliekų sąvartynų²², būtina kuo tiksliau žinoti šalinamų atliekų sudėtį ir bendras jų ypatybes, todėl šalims buvo leista imti šalinamų atliekų mėginius taikant nacionalinius standartus ir tvarką.

Aplinkos ministerija tik 2011 m. patvirtino regioniniuose nepavojingų atliekų sąvartynuose šalinamų mišrių komunalinių atliekų sudėties nustatymo ir komunalinių biologiškai skaidžių atliekų kiekio juose vertinimo tvarkos aprašą²³, kuris įsigaliojo nuo 2012-01-01. Pagal Valstybinį strateginį atliekų tvarkymo planą, regionai ir savivaldybės turėjo atsiskaityti už 2010 m. įvykdytas komunalinių biologiškai skaidžių atliekų šalinimo sąvartynuose mažinimo užduotis.

Taigi Marijampolės, Šiaulių, Tauragės ir Vilniaus atliekų tvarkymo centrai ir šių regionų savivaldybės iki 2012-01-01 nevertino mišrių komunalinių atliekų šalinamų sąvartynuose sudėties, nenustatė šalinamų komunalinių biologiškai skaidžių atliekų kiekio ir neatsiskaitė Aplinkos ministerijai. Kiti 6 centrai komunalinių atliekų šalinamų sąvartynuose sudėtį ir biologiškai skaidžių atliekų kiekį nustatė pagal individualiai parengtas metodikas, tačiau apie tyrimų rezultatus Aplinkos ministerijai duomenų neteikė (5 priedas). Tokiu būdu Aplinkos ministerija iki 2012 m. negalėjo kontroliuoti Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane nustatytų komunalinių biologiškai skaidžių atliekų šalinimo sąvartynuose mažinimo užduočių vykdymo.

Regioniniuose nepavojingų atliekų sąvartynuose šalinamų mišrių komunalinių atliekų sudėties nustatymas ir komunalinių biologiškai skaidžių atliekų kiekio juose vertinimas pradėtas tik 2012 metais ir buvo atliktas 11 regioninių nepavojingų atliekų sąvartynų, tačiau:

- Kauno regiono Zabieliškio sąvartyne pašalintų komunalinių biologiškai skaidžių atliekų kiekio vertinimo ataskaitos Aplinkos ministerijai pateiktos nesilaikant nustatytų terminų. Šių terminų laikymąsi kontroliuoja Aplinkos ministerijos atliekų departamento darbuotojai;
- Turėjo būti įvertinta iš visų savivaldybių atvežtų atliekų sudėtis, tačiau vertinimų analizė parodė, kad kai kuriose Vilniaus regiono savivaldybėse nesilaikyta nustatytos tvarkos²⁴ – nenustatyta mišrių komunalinių atliekų sudėtis.

²² 1999-04-26 Europos Tarybos Direktyva Nr. 1999/31/EB „Dėl atliekų sąvartynų“, 2 priedo 5 p.

²³ Sietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas, 2011-08-31 Nr. DI-661 „Dėl regioniniuose nepavojingųjų atliekų sąvartynuose šalinamų mišrių komunalinių atliekų sudėties nustatymo ir komunalinių biologiškai skaidžių atliekų kiekio juose vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

²⁴ Ten pat.

Pavyzdys

Mišrių komunalinių atliekų sudėties nustatymas nebuvo atliktas:

Šalčininkų r. sav. – rudens ir žiemos; Širvintų r. sav. – žiemos, pavasario ir vasaros; Švenčionių r. sav. – žiemos; Trakų r. sav. – rudens; Ukmergės r. sav. – pavasario; Vilniaus m. sav. – pavasario; Vilniaus r. sav. – pavasario ir vasaros sezonų.

Kadangi ne visų savivaldybių atliekų sudėtis nustatoma ir įvertinama, o vertinimo ataskaitos pateikiamos ne laiku, gali būti neteisingai nustatyta ir įvertinta mišrių komunalinių atliekų sudėtis, neteisingai nustatytas biologiškai skaidžių šalinamų sąvartyne atliekų kiekis ir pateikti netikslūs duomenys.

Institucijos, atsakingos už atliekų apskaitą, turi skirtingus duomenis apie susidariusias, surinktas, sąvartynuose pašalintas komunalines atliekas ir jų sudėtį. Šie skirtumai, atsirandantys dėl pasikartojančių atliekų apskaitos klaidų ir neatitikimų, atliekų priskyrimo neteisingoms atliekų grupėms ir pateikiamų netikslių atliekų kiekių, rodo, kad atliekų apskaita nėra tiksli ir patikima. Taigi visuomenei ir atsakingoms institucijoms pateikiama netiksli informacija apie šalyje susidariusias, pašalintas ir perdirbtas atliekas, jų kiekius ir sudėtį, todėl gali būti priimami neteisingi sprendimai dėl atliekų tvarkymo būdų parinkimo.

Trūkstant patikimos informacijos apie atliekų susidarymą ir tvarkymą, gali būti priimami nepagrįsti strateginiai sprendimai ir neužtikrinama efektyvi atliekų tvarkymo ir jo atitikimo aplinkos apsaugos reikalavimams kontrolė.

Užtikrinus patikimą komunalinių atliekų apskaitą, visuomenė žinos tikrą atliekų kiekį, o institucijoms, atsakingoms už atliekų tvarkymą, bus lengviau priimti teisingus sprendimus dėl atliekų tvarkymo būdų parinkimo.

2. AR ATLIEKŲ TVARKYMO REZULTATUS VEIKIA SAVIVALDYBIŲ NUSTATYTOS SKIRTINGOS ATSISKAITYMO UŽ ATLIEKŲ TVARKYMĄ SISTEMOS?

2.1. Atsiskaitymo už atliekų tvarkymą sistema regionuose, neskatina mažinti šalinamų atliekų kiekio

Savivaldybės atsakingos už komunalinių atliekų tvarkymo sistemų diegimą, antrinių žaliavų surinkimo ir perdirbimo organizavimą, sąvartynų įrengimą ir eksploatavimą. Be to, jos turi teisę nustatyti²⁵:

- vietinę rinkliavą už komunalinių atliekų surinkimą;
- kitų įmokų už komunalinių atliekų tvarkymą dydžius (tarifus).

Audito metu lyginome taikomus įmokų už atliekų tvarkymą būdus, analizavome, kuriose savivaldybėse ir regionuose jie taikomi, kokie yra jų pranašumai ar trūkumai, siekėme nustatyti, ar taikomos įmokos skatina atliekų rūšiavimą.

Savivaldybės, nepriklausomai nuo to, koku būdu nusprendžia apmokestinti komunalinių atliekų turėtojus už komunalinių atliekų tvarkymą, privalo užtikrinti principo „teršėjas moka“ įgyvendinimą, t. y. rinkliava ar nustatytas tarifas už atliekų tvarkymą turi padengti visas atliekų tvarkymo išlaidas.

²⁵ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, 1998-06-16 Nr. VIII-787 (nauja redakcija nuo 2013-05-09), 30² str.

2013 m. birželio 1 d. duomenimis, tarifų sistema buvo taikoma 21 savivaldybėje, kuriose gyvena apie 51 proc. šalies gyventojų, rinkliavų sistema – 34 savivaldybėse, kuriose gyvena apie 43 proc. šalies gyventojų, o Marijampolės apskrityje (5 savivaldybėse) veikia mišri sistema, numatanti, kad atliekų turėtojai, nesudarę sutarčių su Marijampolės apskrities atliekų tvarkymo centru, moka vietinę rinkliavą, o jas sudariusiems taikomi tarifai (9 lentelė).

9 lentelė. Savivaldybės, pasirinkusios skirtingus įmokų už atliekų tvarkymą būdus

Eil.Nr.	Regioninis atliekų tvarkymo centras	Savivaldybės	Rinkliava	Tarifai	Rinkliava ir tarifai
1.	Alytaus RATC	7	7	-	-
2.	Kauno RATC	6	2	4	-
3.	Klaipėdos RATC	7	7	-	-
4.	Marijampolės AATC	5	-	-	5
5.	Tauragės RATC	4	4	-	-
6.	Telšių RATC	4	4	-	-
7.	Panevėžio RATC	6	1	5	-
8.	Šiaulių RATC	7	7	-	-
9.	Utenos RATC	6	-	6	-
10.	Vilniaus AATC	8	2	6	-
IŠ VISO:		60	34	21	5

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal regioninių atliekų tvarkymo centrų ir savivaldybių duomenis

Taikant tarifų sistemą, atliekų turėtojai su atliekų vežėju atsiskaito tiesiogiai arba per namų administratorius, neviršydami savivaldybės patvirtinto tarifo. Atliekų vežėjas vykdo atliekų turėtojų apskaitą, renka, kaupia ir atnaujina duomenis apie atliekų turėtojus, siunčia sąskaitas atliekų turėtojams, renka iš jų įmokas už atliekų tvarkymą ir vykdo kitas funkcijas.

Rinkliavų įstatyme²⁶ savivaldybių taryboms suteikta teisė nustatyti vietinę rinkliavą už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą. Šios rinkliavos administruojamos vadovaujantis savivaldybių tarybų patvirtintais Vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą nuostatais. Pagal savivaldybių patvirtintą tvarką, rinkliavą surenka savivaldybės arba regioniniai atliekų tvarkymo centrai, kurie privalo savivaldybėms teikti informaciją apie surinkimą.

Analizuodami abi atsiskaitymo sistemas, nustatėme, kad:

- Taikant tarifus, ne visi gyventojai pasirašo sutartis su atliekų vežėjais dėl atsiskaitymo už atliekų tvarkymą, o atliekų vežėjai neužtikrina, kad sutartys būtų pasirašytos su visais gyventojais.

Pavyzdys

Vilniaus rajono savivaldybės duomenimis, iki rinkliavos įvedimo 2012 m. gegužės 1 d. 34 proc. gyventojų nebuvo sudarę sutarčių su atliekų vežėjais: UAB „Nemėžio komunalininkas“ ir UAB „Nemenčinės komunalininkas“.

Kauno rajono savivaldybės, kurioje taikomas tarifas, duomenimis, 2011 m. 18 proc. gyventojų nebuvo sudarę sutarčių su atliekų vežėjais.

Telšių regiono atliekų tvarkymo centro duomenimis, lyginant vietinės rinkliavos mokėtojų registre esančių fizinių ir juridinių asmenų skaičių, nuo rinkliavos įvedimo pradžios iki 2012 m. rinkliavos mokėtojų išaugo iki 65 134 vnt.

Tuo tarpu vietinė rinkliava yra privaloma įmoka ir renkama iš visų atliekų turėtojų, todėl lengviau užtikrinti, kad visi jie mokėtų įmokas už atliekų tvarkymą.

²⁶ Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas, 2000-06-13 Nr. VIII-1725, 11 str. 1 d. 8 p.

- Kai taikomi tarifai, savivaldybėms ne visada prieinami duomenys, kiek gyventojams kainuoja atliekų sutvarkymas, kiek lėšų surinko atliekų vežėjai ir kiti tvarkytojai, nes privatūs vežėjai Vilniaus m., Kauno r., Kėdainių r. ir kt. savivaldybėse neteikia savivaldybėms duomenų apie surinktas įmokas ir atliekų vežimo sąnaudas. Informaciją apie atliekų turėtojus, gautas įmokas ir parengtas tvarkas turi skirtingi subjektai. Nėra vienos institucijos, kuri kauptų ir analizuotų visus duomenis.

Pavyzdys

Vilniaus miesto savivaldybė pasirašiusi sutartis su 7 atliekų vežėjais, kurie atsakingi už atliekų surinkimą ir pristatymą į Vilniaus regiono sąvartyną. Atliekų vežėjai surenka įmokas už surinktas ir išvežtas atliekas, tačiau neteikia informacijos savivaldybei apie iš atliekų turėtojų surinktas lėšas ir faktiškai taikomų tarifų dydžius. Taigi savivaldybė neturi duomenų, kiek faktiškai kainuoja atliekų sutvarkymas Vilniaus mieste.

Veikiant tarifinei sistemai Vilniaus rajono savivaldybė neregistravo atliekų turėtojų ir nekaupė duomenų apie juos, neskaičiavo faktinių įmokų už atliekų tvarkymą ir nepateikinėjo atliekų turėtojams sąskaitų, tai darydavo atliekų vežėjai.

Veikiant rinkliavų sistemai savivaldybės ar regioniniai atliekų tvarkymo centrai renka, kaupia ir tikslina duomenis apie atliekų turėtojus, renka įmokas už atliekų tvarkymą, vykdo atliekų apskaitą, turi duomenis apie surinktas pajamas už atliekų tvarkymą, apie faktines atliekų tvarkymo sąnaudas visame regione ir pan.

- Atliekų vežėjai, taikant tarifus, suinteresuoti mažinti atvežamų į sąvartyną atliekų kiekį, nes nuo to priklauso atliekų vežėjo sąnaudos ir pelnas. Veikiant rinkliavų sistemai, tiek regioniniai atliekų tvarkymo centrai ar įmonės, organizuojančios atliekų tvarkymą sąvartynuose, tiek atliekų vežėjai nesuinteresuoti mažinti sąvartyne šalinamą atliekų kiekį, nes, jam didėjant, didėja ir jų pajamos.
- Taikant tarifinę sistemą, kai kurie atliekų vežėjai, renkantys įmokas iš atliekų turėtojų, neatsiskaito su regioniniais atliekų tvarkymo centrais už atliekų priėmimą į sąvartyną;

Pavyzdys

2012 m. viena iš atliekų vežimo įmonių buvo skolinga Vilniaus regiono atliekų tvarkymo centrui 2,1 mln. Lt. Skola nemažėjo apie 5 metus, todėl Vilniaus regiono atliekų tvarkymo centras kreipėsi į teismą dėl bankroto bylos išskėlimo. Vėliau buvo pasirašyta taikos sutartis.

Kai kuriose savivaldybėse rinkliavos surenkama mažiau nei planuota, todėl susidaro skolos regioniniams atliekų tvarkymo centrams ir atliekų vežėjams, nes įmokos už atliekų tvarkymą pirmiausiai patenka į savivaldybės biudžetą;

Pavyzdys

Telšių regione per 2008–2011 m. vidutiniškai nesurinkta apie 4,3 proc. rinkliavos: Rietavo sav. 4,4 proc., Plungės r. sav. – 4,4 proc., Telšių r. sav. – 2,4 proc. Mažeikių r. sav. – 5,8 proc.

- Veikiant tarifų sistemai, skirtingai negu taikant rinkliavas, dažniausiai nei savivaldybės, nei regioniniai atliekų tvarkymo centrai neturi duomenų apie atliekų turėtojus, surinktų įmokų dydžius, faktines atliekų tvarkymo sąnaudas. Todėl atliekų vežėjai tampa pagrindiniais atliekų tvarkymo proceso dalyviais, kurių savivaldybės ar regioniniai atliekų tvarkymo centrai tinkamai neadministruoja ir nekontroliuoja;

Rinkliavų sistema pranašesnė už tarifų sistemą, nes, ją taikant, už atliekų tvarkymą surinktos lėšos turi patekti į savivaldybės biudžetą, todėl savivaldybės arba regioniniai atliekų tvarkymo centrai turi daugiau įtakos nustatant įmokas už atliekų tvarkymą ir jas paskirstant.

Palyginę rinkliavų ir tarifų sistemas nustatėme, daugelyje savivaldybių įmokų už atliekų tvarkymą dydis nebuvo siejamas su faktiniu atliekų kiekiu. Aplinkos ministerijos užsakymu parengtos rekomendacijos dėl diferencijuotų įmokų už rūšiuotų ir nerūšiuotų atliekų tvarkymą²⁷, tačiau artimiausiu metu nė viena savivaldybė neketina priimti sprendimo diferencijuoti minėtų įmokų.

Įmokų už atliekų tvarkymą dydis, priklausantis nuo faktiškai šalinamo atliekų kiekio, turėtų skatinti rūšiuoti atliekas, tačiau tik tuo atveju, kai susidariusių atliekų apskaita labai nepabrangins atliekų surinkimo.

2.2. Savivaldybėse lig šiol taikomi skirtingi įmokų nustatymo metodai, lemiantys skirtingą įmokų dydį

Pagal Atliekų tvarkymo įstatymą komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kainodara nustatoma vadovaujantis solidarumo, proporcingumo, nediskriminavimo, sąnaudų susigrąžinimo „teršėjas moka“ principais.

Atliekų tvarkymo sistemos šalyje pradėtos diegti 2000 m., tačiau iki šiol nepatvirtinta įmokų už atliekų tvarkymą skaičiavimo metodika, todėl savivaldybės pačios nustato arba įgalioja regioninį atliekų tvarkymo centrą nustatyti įmokų skaičiavimo metodikas. Rengiant jas galima vadovautis Aplinkos ministerijos 2006 m. parengtais Pavyzdiniais (rekomenduojamais) vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir tvarkymą nuostatais²⁸.

Dauguma savivaldybių nurodė, kad Aplinkos ministerija turėtų patvirtinti įmokų už atliekų tvarkymą skaičiavimo metodiką, užtikrinančią panašius įmokų už atliekų tvarkymą skaičiavimo principus savivaldybėse.

Pavyzdys

Kaišiadorių r. sav.: „Dėl objektyvumo, įmokų už atliekų tvarkymą metodikas turėtų tvirtinti Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija arba Vyriausybė, bet ne savivaldybė. Taip būtų išvengta subjektyvumo.“

Kauno m. sav.: „Nėra patvirtinusi įmokų už atliekų tvarkymą skaičiavimo metodikos. Atkreiptinas dėmesys, kad vadovaujantis Atliekų tvarkymo įstatymo 302 straipsnio 3 punktu, rinkliavos ar kito įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydį skaičiavimo metodiką turi tvirtinti Vyriausybė. Iki šiol tokia metodika nėra parengta.“

Audito metu nustatėme, kad tik 9 savivaldybės ir 3 (Alytaus, Marijampolės ir Telšių) regioniniai atliekų tvarkymo centrai yra patvirtinę 16 savivaldybių įmokų už atliekų tvarkymą skaičiavimo metodikas.

Kadangi nėra bendros įmokos už atliekų tvarkymą skaičiavimo metodikos:

- 32 savivaldybėse įmokos skaičiuojamos vadovaujantis:
 - vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą paslaugų, darbų bei produkcijos kainų (įkainių) ir jų nustatymo taisyklėmis,
 - atsižvelgiant į konkurso tvarka paslaugų tiekėjo pasiūlytą paslaugų kainą,
 - pagal faktiškai patiriamas išlaidas.

²⁷ UAB „Ekokonsultacijos“ 2012 m. parengta galutinė ataskaita „Rekomendacijų dėl diferencijuotų įmokų už rūšiuotų ir nerūšiuotų atliekų tvarkymą modelio įgyvendinimo savivaldybėse ir diferencijuotų įmokų skaičiavimo metodikos parengimas“

²⁸ UAB COWI Baltic 2006 m. parengta Atliekų tvarkymo įkainių (tarifų) skaičiavimo metodika (rekomenduojama) ir komentarai

Pavyzdys

Šilalės r. savivaldybėje 1 tonos atliekų sutvarkymo kaina, rinkliavos įkainiai buvo suskaičiuoti rinkliavos galimybių studijoje, kurią parengė konsultavimo kompanija UAB „Jostra“. Šie skaičiavimai buvo pristatyti ir pateikti specialiai sudarytai darbo grupei savivaldybėje ir vėliau savivaldybės tarybos patvirtinti.

Švenčionių r. savivaldybėje įmokos skaičiuojamos vadovaujantis statybos ir urbanistikos ministro 1995-04-20 įsakymu patvirtinta Kietų ir skystų buitinių atliekų išvežimo darbų tarifų apskaičiavimo metodika.

- Kai kuriose savivaldybėse įmokos peržiūrimos kasmet, kitose neperskaičiuojamos 3 ir daugiau metų, nors didėja atliekų šalinimo, transportavimo ir kitos sąnaudos.

Pavyzdys

Elektrėnų savivaldybėje įmoka už atliekų tvarkymą patvirtinta savivaldybės tarybos 2008-12-30 sprendimu

Nr. TS-246.

Kėdainių rajono savivaldybės taryba 2008-11-28 sprendimu Nr. TS-319 patvirtino atliekų susikaupimo kriterijus, normas, vienos tonos atliekų tvarkymo dydį, rinkliavos dydžius.

Alytaus regione savivaldybės rinkliava gyventojams tvirtinama kasmet, likus trims mėnesiams iki įsigaliojimo.

- Viena savivaldybė patvirtino ne tiksliai įmokas, o maksimalius tarifų dydžius, kurių privalo neviršyti atliekų vežėjai taikydami įmokas už atliekų tvarkymą, todėl savivaldybė ne visada gauna duomenis, kokio dydžio tarifus taiko atliekų vežėjai.

Pavyzdys

Vilniaus m. savivaldybės taryba 2009-07-15 sprendimu Nr. 1-1131 „Dėl komunalinių atliekų tvarkymo tarifų ir įkainių patvirtinimo“ pakeitimo, patvirtino maksimalius 1 m³ atliekų surinkimo ir išvežimo tarifus.

- Vienose savivaldybėse įmokų už atliekų tvarkymą dydis skaičiuojamas vienam gyventojui, kitose – priklausomai nuo gyvenamo būsto ploto, trečiose atliekų turėtojai gali pasirinkti vieną iš šių variantų.

Pavyzdys

Ignalinos r. savivaldybė patvirtino daugiabučių namų gyventojui buitinių atliekų kainą – 5,51 Lt/žm. (be PVM): 50,88 Lt/m³*1,3 (metinė norma vienam žmogui 390 kg) = 66,88 Lt/m³/12 mėnesių = 5,51 Lt/žm.

Jurbarko rajono savivaldybė 2010-05-12 patvirtino skirtingus tarifus Jurbarko mieste, Dainių ir Jurbarkų kaime atitinkamai 4,78 ir 5,52 Lt/žm. Nuo 2012-04-01 Jurbarko rajono savivaldybėje įvestas vietinės rinkliavos mokestis.

Kauno miesto savivaldybėje nuo 2010-04-01 mėnesinis mokestis už atliekų tvarkymą gyventojams – 0,23 Lt/m².

Kelmės rajono savivaldybės taryba 2008-11-26 priėmė sprendimą dėl vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą nustatymo. Nustatyta 60 Lt per metus rinkliava už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą daugiabučio namo ir individualios valdos gyventojui.

Vilkaviškio rajono savivaldybės taryba 2010-08-20 sprendimu patvirtino vietinės rinkliavos dydį 1m² arba rinkliavą 1 gyventojui ir sudarė galimybę laisvai pasirinkti.

Norime pastebėti, kad, skirtingai nei įmokos už atliekų tvarkymą, šilumos ir vandens tiekimo kainos reguliuojamos ir nustatomos vadovaujantis Kainų ir energetikos kontrolės komisijos patvirtintomis metodikomis. Taip užtikrinama, kad šilumos ir vandens tiekimo paslaugų kainos būtų nustatomos vadovaujantis vienodais principais, pagrįstos būtinomis apskaičiuotomis sąnaudomis, perskaičiuotos ir nustatytos laiku.

Pavyzdys

Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2009-07-08 nutarimu Nr. O3-96 patvirtinta šilumos kainų skaičiavimo metodika, kuri nustato šilumos bazinių kainų, šilumos kainų dedamųjų ir šilumos kainų skaičiavimo principus, kainodaros reikalavimus ir nustatymo tvarką.

Vadovaujantis 2012-04-19 priimtais Atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimais, nustatant rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydį, turi būti atsižvelgiama į Vyriausybės patvirtintą metodiką, kuri turėjo būti patvirtinta iki 2013 m. sausio 1 d. Vėliau šios nuostatos galiojimas atidėtas iki 2013 m. liepos 1 d., todėl savivaldybėse lig šiol taikomi skirtingi įmokų nustatymo metodai, lemiantys skirtingą įmokų dydį ir trukdantys įgyvendinti principą „teršėjas moka“.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2013-07-24 patvirtino „Rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžio nustatymo metodiką“

Patvirtinus bendrą įmokų už atliekų tvarkymą skaičiavimo metodiką, savivaldybės turės taikyti vienodus įmokų nustatymo principus ir metodus.

2.3. Atliekų tvarkymo sąnaudos regionuose skaičiuojamos skirtingai, o kai kuriuose iš jų net nežinoma, kiek atliekų tvarkymo sąnaudų tenka 1 t atliekų

Vadovaujantis Atliekų tvarkymo įstatymu, komunalinių atliekų tvarkymo paslauga – viešoji paslauga, apimanti komunalinių atliekų surinkimą, vežimą, naudojimą, šalinimą, šių veiklų organizavimą, stebėseną, šalinimo vietų vėlesnę priežiūrą. Visų šių veiklų sąnaudos turi būti įtraukiamos į būtinąsias komunalinių atliekų tvarkymo sąnaudas. Sąnaudų įtraukimas veikia regioninių atliekų tvarkymo centrų veiklą.

Nagrinėdami regioninių atliekų tvarkymo centrų veiklą nustatėme, kad 2010–2011 m. 4 centrai iš 10 dirbo nuostolingai, 2012 m. – 2 (10 lentelė).

10 lentelė. Regioninių atliekų tvarkymo centrų grynasis pelnas (nuostolis) 2010–2012 m.

Regioninis atliekų tvarkymo centras	Grynasis pelnas (nuostolis), Lt		
	2010	2011	2012
Alytaus	86799	50688	39398
Marijampolės	303490	1473548	1757421
Klaipėdos	1979019	281807	143720
Šiaulių	0	0	0
Panevėžio	986437	590061	-178042
Utenos	-249622	-67607	1305967
Kauno	2286151	2293770	1414181
Telšių	-221928	-266985	-887976
Tauragės	-163077	-181536	428674
Vilniaus	-3067415	-68246	3376448

Šaltinis – Regioninių atliekų tvarkymo centrų finansinių atskaitomybių duomenys

Komunalinių atliekų tvarkymo sąnaudų dydį lemia trijų pagrindinių atliekų tvarkymo paslaugų grupių sąnaudos:

- atliekų surinkimo ir vežimo;
- sistemų administravimo;
- sąvartyno eksploatavimo (vartų mokesčio).

Išanalizavę atliekų tvarkymo sąnaudas regionuose, nustatėme, kad visos jos yra žinomos 5 regionuose, kuriuose centrai administruoja atliekų tvarkymo sistemas (11 lentelė).

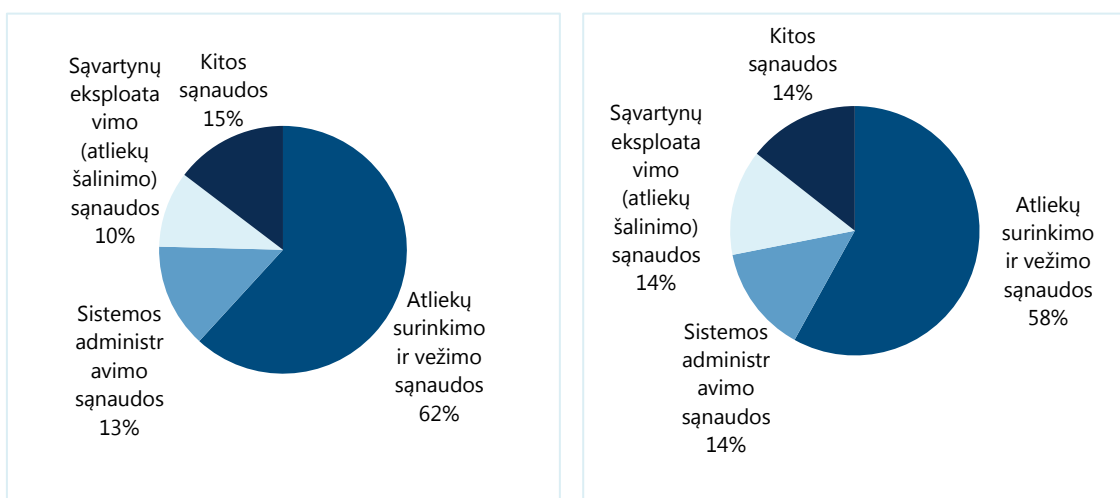
11 lentelė. Atliekų tvarkymo sąnaudos 2012 m.

Atliekų tvarkymo sąnaudos, Lt	Alytus	Marijampolė	Telšiai	Šiauliai	Tauragė
Atliekų surinkimo ir vežimo sąnaudos	7 822 882	7 738 836	5 528 959	10 337 969	2 535 661
Sistemos administravimo sąnaudos	1 669 299	2 283 186	1 025 529	2 470 315	1 648 318
Sąvartynų eksploatavimo (atliekų šalinimo) sąnaudos	1 256 642	1 052 148	1 464 242	2 441 126	1 160 992
Kitos sąnaudos	1 874 497	2 295 052	1 220 822	2 564 837	–
Visos sąnaudos	12 623 320	13 369 222	9 239 552	17 814 247	5 344 971

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal regioninių atliekų tvarkymo centrų duomenis

Palyginę Alytaus ir Šiaulių regionų atliekų tvarkymo sąnaudas (2 pav.) nustatėme, kad didžiausią dalį – apie 50 proc. sudaro atliekų surinkimo ir vežimo sąnaudos.

2 pav. Alytaus ir Šiaulių regionų atliekų tvarkymo sąnaudos 2012 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Alytaus ir Šiaulių regioninių atliekų tvarkymo centrų duomenis

Kituose 5 regionuose komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo bei sistemų administravimo sąnaudas skaičiuoja atliekų vežėjai ir sistemas administruojančios įmonės. Kai kurie iš jų yra privačios įmonės ir duomenų apie minėtas sąnaudas neteikia nei savivaldybėms, nei regioniniams atliekų tvarkymo centrams.

Pavyzdys

Vilniaus m. savivaldybė, pateikdama informaciją apie komunalinių atliekų tvarkymo kainas Vilniaus mieste 2011 m., nurodė, kad savivaldybė neturi duomenų apie komunalinių atliekų tvarkymo sistemos eksploatacinius kaštus: surinkimo ir transportavimo, atliekų perdirbimo arba kito naudojimo, šalinimo ir t. t.

Neturint šių duomenų, negalima nustatyti, kokios yra atliekų tvarkymo sąnaudos regionuose ir visoje šalyje. Taip pat negalima nustatyti, kada atliekų tvarkymas kainuoja pigiau: ar kai centrai vykdo daugiau funkcijų, ar kai daugiau funkcijų vykdo atliekų vežėjai ir kiti jų tvarkymo sistemų dalyviai.

Kita sąnaudų dalis apima atliekų sutvarkymą sąvartyne ir jo priežiūrą, didžiųjų atliekų saugojimą ir žaliųjų kompostavimą aikštelėse, priėmimo punktų ir perkrovimo stočių eksploatavimą ir kt. Visos šios sąnaudos apmokamos iš vartų mokesčio.

Išanalizavę regioninių atliekų tvarkymo centrų duomenis nustatėme, kad vartų mokestis 2013 m. birželio 1 d. skirtinguose regionuose svyravo nuo 43,97 iki 96 Lt/t (12 lentelė).

12 lentelė. Vidutinis sąvartyno vartų mokestis 2013-06-01

Regioninis atliekų tvarkymo centras	Vartų mokestis, Lt/t	Komunalinių atliekų kiekis, pašalintas sąvartynuose 2011 m., t
Alytaus	78,46	62763,4
Kauno	49,10	289407,0
Klaipėda	45,64	194470,0
Marijampolės	63,81	99608,9
Panevėžio	47,38	69183,9
Šiaulių	43,97	115805,0
Tauragės	62,165	27633,8
Telšių	61,4	45837,5
Utenos	96	32637,5
Vilniaus	65,6	238919,0

Šaltinis – Valstybė kontrolė pagal regioninių atliekų tvarkymo centrų duomenis

Vartų mokestis skirtinguose regionuose skiriasi, nes regioniniai atliekų tvarkymo centrai vykdo skirtingas funkcijas ir į šį mokestį įskaičiuojamos skirtingos atliekų tvarkymo sąnaudos.

Pavyzdys

Alytaus regione į vartų mokestį įskaičiuojamos visos atliekų tvarkymo sąnaudos, nes regione nustatyta rinkliava, kurią administruoja centras.

Kauno regione į vartų mokestį įskaičiuojamos sąvartynų ir atliekų aikštelių eksploataavimo bei centro administravimo ir kt. sąnaudos.

Klaipėdos regione centras administruoja tik Neringos ir Klaipėdos m. savivaldybių rinkliavą, todėl į vartų mokestį įskaičiuojamos tik su atliekų šalinimu sąvartyne susijusios sąnaudos.

Išanalizavę regioninių atliekų tvarkymo centrų duomenis nustatėme, kad šalyje nėra duomenų apie atliekų tvarkymo sąnaudas tenkančias vienam gyventojui ar vienai tonai atliekų, nes:

- dauguma atliekų vežėjų, pasirašiusių komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo sutartis su savivaldybėmis, neteikia joms duomenų apie faktines atliekų tvarkymo sąnaudas;
- penkiuose iš dešimties regionų už atliekų surinkimą, šalinimą sąvartyne ir įmokų administravimą atsakingos skirtingos institucijos; nėra vienos, kuri kauptų duomenis apie atliekų tvarkymo sąnaudas regione arba savivaldybėse.

Dalyje regionų nėra duomenų apie atliekų tvarkymo sąnaudas, taigi nežinoma, kiek atliekų tvarkymas kainuoja vienam gyventojui, nėra galimybės palyginti kiek atliekų tvarkymas faktiškai kainuoja skirtinguose regionuose, o savivaldybės ir regioniniai atliekų tvarkymo centrai negali kontroliuoti ir lemti faktines atliekų tvarkymo sąnaudas.

Tokia situacija leidžia pagrįstai abejoti, ar faktiškai veikia principas „teršėjas moka“, o tuo pačiu – ar nesudaromos prielaidos atliekų tvarkymo veikla užsiimančioms įmonėms gauti pilną atliekų turėtojų permokų už atliekų tvarkymą sąskaita.

Informacija apie tai, kokios yra atliekų tvarkymo sąnaudos, leistų nustatyti, kiek atliekų sutvarkymas kainuoja vienam atliekų turėtojui ir leistų kontroliuoti atliekų tvarkymo sąnaudas.

2-ojo audito departamento direktoriaus pavaduotojas

Mindaugas Milčiūnas

2-ojo audito departamento vyriausiasis valstybinis auditorius

Antanas Aliliulis

Valstybinio audito ataskaitos kopijos (po vieną egz.) pateiktos:

Lietuvos Respublikos Seimo Audito komitetui;

Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai;

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai;

Lietuvos Respublikos savivaldybėms;

Regioniniams atliekų tvarkymo centrams.

Auditas atliktas, vykdant 2012-09-26 pavedimą Nr. P-20-9

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:

Antanas Aliulis (grupės vadovas)

Vaida Barizienė

Bronius Kurkutis

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Regioninių atliekų tvarkymo
sistemų veikla“
1 priedas

Pagrindiniai audito duomenų rinkimo ir vertinimo metodai

Eil. Nr.	Metodas	Tikslai
1.	Dokumentų analizė: Analizavome Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo ir Rinkliavų įstatymų, Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano nuostatas.	Nustatyti, kaip reglamentuojamas atliekų tvarkymo procesas regionuose. Išanalizuoti, ar regioniniai atliekų tvarkymo centrų vykdomos funkcijos atitinka numatytas Atliekų tvarkymo įstatyme, ar patvirtinta bendra įmokų už atliekų tvarkymą skaičiavimo metodika. Nagrinėti, kaip vykdomos Atliekų tvarkymo įstatymo ir Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano nuostatos.
2.	Duomenų analizė: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Analizavome visų regioninių atliekų tvarkymo centrų 2009–2012 m. finansines atskaitomybes ir veiklos ataskaitas; ▪ Nagrinėjome regioninių atliekų tvarkymo centrų įstatus ar nuostatus, centrų direktorių įsakymus, sudarytas sutartis su atliekų vežėjais; ▪ Rinkome ir analizavome iš regioninių atliekų tvarkymo centrų duomenis apie jų regione susidariusias, perdirbtas ir pašalintas sąvartynuose atliekas, atliekų turėtojus ir t.t. 	Palyginti regioninių atliekų tvarkymo centrų veiklos rezultatus, jų vykdomas funkcijas, susidariusių, perrūšiuotų ir perdirbtų atliekų kiekius. Analizuoti: <ul style="list-style-type: none"> – kokios galimybės sudarytos atliekų turėtojams rūšiuoti ir atskirti biologiškai skaidžias atliekas; – ar mišrios komunalinės atliekos perrūšiuojamos sąvartynuose; – kaip vykdoma atliekų apskaita skirtinguose regionuose; – kas sudaro sutartis su atliekų vežėjais dėl mišrių komunalinių atliekų ir antrinių žaliavų surinkimo; – kurie regioniniai atliekų tvarkymo centrai sudarę sutartis dėl sąvartyno eksploatavimo; – kokios institucijos renka, kaupia ir analizuoja duomenis apie susidariusias, perrūšiuotas, perdirbtas ir pašalintas sąvartynuose atliekas.
3.	Vietos apžiūra: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Alytaus, Kauno, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Utenos ir Vilniaus regioninių atliekų sąvartynų 	Susipažinti su regioninėmis atliekų tvarkymo sistemomis regionuose, atliekų priėmimo ir tvarkymo

Eil. Nr.	Metodas	Tikslai
	apžiūra; <ul style="list-style-type: none"> ▪ Didžiųjų atliekų surinkimo ir kompostavimo aikštelių apžiūra Alytaus, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių ir Utenos regionuose; ▪ Rūšiavimo linijų Marijampolės, Kauno, Utenos, Panevėžio ir Vilniaus regioniniuose sąvartynuose; ▪ Mišrių komunalinių ir antrinių žaliavų rūšiavimo linijų UAB „Antraža“, UAB „Ekoservice“ ir AB „Specializuotas transportas“ apžiūra. 	procedūromis sąvartynuose ir didžiųjų atliekų tvarkymo bei žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelėse.
4.	Pokalbiai su: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Aplinkos ministerijos viceministru ir Atliekų departamento darbuotojais; ▪ Alytaus, Marijampolės, Kauno, Panevėžio, Šiaulių, Utenos ir Vilniaus regioninių atliekų tvarkymo centrų direktoriais ir atsakingais darbuotojais; ▪ Panevėžio m., Šiaulių m. ir Šiaulių r., Vilniaus m. ir rajono savivaldybių ekologais ir kitais atsakingais darbuotojais; ▪ Atliekų vežimo įmonėmis – UAB „Ekonovus“, UAB „Ekobazė“, UAB „V.S.A.“ ir UAB „Kauno švara“, AB „Specializuotas transportas“; ▪ Konsultacinės bendrovės UAB „Jostra“ ir įstaigos, kuriančios pakuočių tvarkymo ir aplinkos apsaugos tinklą – VšĮ Žalioji taškas direktoriais, Lietuvos komunalininkų ir atliekų tvarkytojų asociacijos darbuotojais; ▪ Bendrovės UAB „Antraža“, Panevėžio regione rūšiuojančios antrines žaliavas ir komunalines atliekas, direktoriumi. 	Rinkti informaciją apie Atliekų tvarkymo įstatymo esminius pasikeitimus, Regioninių atliekų tvarkymo centrų veiklą ir kitą informaciją apie atliekų tvarkymo problemas Lietuvoje. Susipažinti su regioninių atliekų tvarkymo centrų vykdoma veikla, privačių įmonių, įrengusių mišrių komunalinių atliekų rūšiavimo linijas, patirtimi, konsultacinės bendrovės patirtimi, rengiant projektus atliekų tvarkymo srityje. Analizuoti savivaldybių veiksmus, atliekų tvarkymo patirtį, sužinoti egzistuojančias atliekų tvarkymo problemas savivaldybėse ir susipažinti su jų taikomomis priemonėmis spręsti atliekų tvarkymo problemas.
5.	Klausimynai išsiųsti: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 60 savivaldybių dėl atliekų tvarkymo ▪ 10 regioninių atliekų tvarkymo centrų dėl regioninių atliekų tvarkymo centrų veiklos 	Apklausti savivaldybes ir regioninius atliekų tvarkymo centrus apie atliekų tvarkymo veiklą.

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Rūšiavimo linijos sąvartynuose

Eil. Nr.	Sąvartyno pavadinimas	Mišrių komunalinių atliekų rūšiavimo linijos sąvartynuose				
		2009	2010	2011	2012	2013
1.	Alytaus regioninis sąvartynas	-	-	-	-	+ Nuo 2013-06-01
2.	Kauno regioninis sąvartynas Lapėse	-	-	-	-	-
3.	Kauno regioninis sąvartynas Zabieliškyje	-	-	+	+	+
4.	Klaipėdos regioninis sąvartynas	-	-	+ bandomoji	+ bandomoji	+ bandomoji
5.	Marijampolės regioninis sąvartynas	+	+	+	+	+
6.	Tauragės regioninis sąvartynas	-	-	-	+ Nuo 2012-04-01	+
7.	Telšių regioninis sąvartynas	-	-	-	-	+ Nuo 2013-01-31
8.	Panevėžio regioninis sąvartynas	-	-	-	-	-
9.	Šiaulių regioninis sąvartynas	-	-	-	+ Nuo 2012-03-01 iki 2012-06-11	-
10.	Utenos regioninis sąvartynas	-	+ Nuo 2010-10-01	+	+	+
11.	Vilniaus regioninis sąvartynas	+	+	+	+	+

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal regioninių atliekų tvarkymo centrų duomenis

Komunalinių biologiškai skaidžių atliekų šalinimo sąvartynuose mažinimo užduočių vykdymas

Biologiškai skaidžių atliekų tvarkymas turėjo užtikrinti, kad sąvartynuose šalinamos komunalinės biologiškai skaidžios atliekos iki 2013 metų sudarytų ne daugiau kaip 50 procentų 2000 metų biologiškai skaidžių atliekų.

Regionas / savivaldybė	Leistinas šalinti biologiškai skaidžių atliekų kiekis, t (pagal 2010 m. užduotį)	Pašalintas biologiškai skaidžių atliekų kiekis 2012 m., t	Užduoties įvykdymas (+/-), t
1	2	3	4
Alytaus regionas	25 500	16 227	9 273
Alytaus r.	1 500	2 228	-728
Varėnos r.	2 300	2 383	-83
Kauno regionas	116 500	93 482	23 016
Kaišiadorių r.	3 800	4 851	-1 051
Klaipėdos regionas	73 200	32 221	40 978
Neringos sav.	100	506	-406
Marijampolės regionas	26 500	17 624	8 876
Kazlų Rūdos sav.	700	1 553	-853
Panevėžio regionas	44 400	29 488	14 912
Panevėžio r.	700	3 363	-2 663
Pasvalio r.	2 500	3 295	-795
Šiaulių regionas	52 900	47 784	5 116
Radviliškio r.	6 700	7 360	-660
Tauragės regionas	12 000	13 650	-1 650
Jurbarko r.	3 400	3 654	-254
Pagėgių	700	886	-186
Tauragės r.	6 300	6 604	-304
Šilalės r.	1 600	3 004	-1 404
Telšių regionas	24 500	24 876	-376
Mažeikių r.	8 900	9515	-615
Utenos regionas	21 000	4 996	16004
Vilniaus regionas	148 000	121 490	26 510
Viso:	544 500	401 842	142 658

Regioninių atliekų tvarkymo centrų paaiškinimai dėl 2012 m. atliekų kiekių neatitikimų

RATC	Atliekų kiekis, pagal Aplinkos ministerijai pateiktą regioniniame nepavojingųjų atliekų sąvartyne pašalintų komunalinių biologiškai skaidžių atliekų kiekio vertinimo ataskaitą	Atliekų kiekis, pagal Valstybės kontrolei pateiktus duomenis, t	Neatitikimas, t (2–3)	RATC paaiškinimas
1	2	3	4	5
Alytaus	57849,6	57879	-29,4	2013 m. Aplinkos ministerijai pateiktoje BSA kiekio vertinimo ataskaitoje kiekiai teisingi. Klaida padaryta pildant duomenis Valstybės kontrolei.
Kauno	156819,1	198326,9	-41507,8	156819,1 t. yra mišrių komunalinių atliekų kiekis t., surinktas iš Lapių regioniniame sąvartyne (Kauno miesto, Kauno rajono ir Kaišiadorių r.) trūkstamas kiekis komunalinių atliekų 41507,8 t. yra surinktas Zabieliškio regioniniame sąvartyne iš (Kėdainių r. Raseinių r. ir Jonavos r.), Lapių regiono ataskaitoje 156819,1 t. nepažymėta, kad atliekos surinktos iš (Kauno miesto, Kauno rajono ir Kaišiadorių r.).
Klaipėdos	79337,0	122545,0	-43208,0	Pašalintų biologiškai skaidžių atliekų kiekio vertinimo ataskaitoje, kuri patalpinta mūsų tinklalapyje ir buvo teikta AM, nurodytas kiekis mišrių komunalinių atliekų (79337,4t), kuris buvo pašalintas sąvartyne, t. y., deponuotas. Skirtumas, kuris atsiranda tarp jums pateikto skaičiaus ir ataskaitoje nurodyto, tai dėl atliekų rūšiavimo sąvartyne, kurio metu buvo išrenkamos antrinės žaliavos, o po rūšiavimo likusios atliekos

RATC	Atliekų kiekis, pagal Aplinkos ministerijai pateiktą regioniniame nepavojingųjų atliekų sąvartyne pašalintų komunalinių biologiškai skaidžių atliekų kiekio vertinimo ataskaitą	Atliekų kiekis, pagal Valstybės kontrolei pateiktus duomenis, t	Neatitikimas, t (2–3)	RATC paaiškinimas
				kaupiamos išrūšiuotų atliekų laikymo aikštelėje, kurios 2013 metų pradžioje, pagal sutartį tiekiamos į UAB „Fortum Klaipėda“ kogeneracinę jėgainę paleidimo – derinimo darbams vykdyti.
Marijampolės	55076,1	53781,1	1295,0	2013 metų pradžioje Aplinkos ministerijai sąvartyno operatorius UAB „Ekoaplinka“ pateikė regioniniame nepavojingųjų atliekų sąvartyne pašalintų komunalinių biologiškai skaidžių atliekų kiekio vertinimo ataskaitą. Kurioje nurodytas pašalintas mišrių komunalinių atliekų kiekis buvo 55.076,1 t (šis kiekis yra tik patekęs į sąvartyno teritoriją, bet nepašalintas sąvartyno kaupe). Kadangi sąvartyne veikia rūšiavimo linija, per kurią yra perrūšiuojama apie 30 proc. visų į sąvartyną patenkančių atliekų. 2012 metais rūšiavimo linijoje buvo išimta : 1. 324,9 t antrinių žaliavų, kurios buvo išvežtos perdirbimui. 2. 970,1 t biologiškai suyrančių atliekų, kurios išvežtos į kompostavimo aikštelę. 324,9 + 970,1 = 1295,0 t (šis atliekų kiekis buvo panaudotas perdirbimui ir į sąvartyno kaupą nepateko), todėl sąvartyne pašalintų mišrių komunalinių atliekų kiekis 53781,1 t (tai kiekis, kuris buvo pašalintas sąvartyno kaupe).
Panevėžio	52525,4	52425,4	100,0	2012m. 47 eilutėje (biologiškai skaidžios atliekos) vietoje skaičiaus 3590 turi būti 2853,1, o vietoje 1963,3 turi būti skaičius 2700,2. Taip pat 62 eilutėje (mišrios komunalinės atliekos)

RATC	Atliekų kiekis, pagal Aplinkos ministerijai pateiktą regioniniame nepavojingųjų atliekų sąvartyne pašalintų komunalinių biologiškai skaidžių atliekų kiekio vertinimo ataskaitą	Atliekų kiekis, pagal Valstybės kontrolei pateiktus duomenis, t	Neatitikimas, t (2–3)	RATC paaiškinimas
				vietoje 22580,94 turi būti 23280,94, o vietoje 6900,55 turi būti 6300,55.
Šiaulių	99695,3	106704,0	-7008,7	Valstybės kontrolei pateiktoje ataskaitoje į sąvartyne pašalintų atliekų kiekį įeina ir kitaip neapibrėžtos komunalinės atliekos (kodas pagal ATT 200399) iš Šiaulių regiono atliekų priėmimo punktų, kadangi punktuose tvarkomos atliekos įeina į gyventojų mokamą rinkliavą.
Tauragės	32921,1	32192,9	728,3	Šis neatitikimas yra, nes ministerijai teiktoje ataskaitoje nebuvo iš bendro komunalinių atliekų srauto išminusuotas kiekis antinių žaliavų, kurios buvo ištrauktos iš bendro komunalinių atliekų srauto rūšiavimo linijos pagalba.
Telšių	47838,3	47838,3	0,0	-
Utenos	31967,5	31967,5	0,0	-
Vilniaus	206319,8	226111,0	-19791,2	-
Iš viso:	820349,2	929771,0	-109421,8	

Šaltinis – Regioninių atliekų tvarkymo centrų duomenys

Valstybinio audito ataskaitos
 „Regioninių atliekų tvarkymo
 sistemų veikla“
 5 priedas

Regioninių atliekų tvarkymo centrų duomenys dėl biologiškai skaidžių atliekų kiekio ir sudėties nustatymo

Eil. Nr.	RAATC pavadinimai	Kokia metodika vadovaujantis buvo nustatomas biologiškai skaidžių atliekų kiekis ir šalinamų atliekų sudėtis 2009–2011 m.
1.	Alytaus	2001 metų galimybių studija ir eksperimentiniais vertinimais..
2.	Kauno	Kauno regiono mišrių komunalinių atliekų sudėtis buvo nustatoma pagal KTU parengtą metodiką, vykdamas bendrą projektą su UAB „Kauno švara“. Kitų duomenų ir metodikos neturime.
3.	Klaipėdos	Pagal 2010 m. sutartį su UAB „COWI“ buvo parengta ir patvirtinta (2011 m.) Klaipėdos savivaldybės komunalinių atliekų susikaupimo normų nustatymo ir atliekų sudėties tyrimo metodika ir atlikti sudėties tyrimai.
4.	Marijampolės	Metodikos nebuvo.
5.	Panevėžio	Atvežtos žaliosios atliekos buvo sveriamos elektroninėmis svarstyklėmis bei nustatoma atliktais mišrių komunalinių atliekų sudėties tyrimais.
6.	Šiaulių	2009–2011 metais eksperimentiniai šalinamų mišrių komunalinių atliekų sudėties tyrimai nebuvo atliekami.
7.	Tauragės	UAB Tauragės regiono atliekų tvarkymo centras 2009–2011 m. biologiškai skaidžių atliekų kiekio bei šalinamų atliekų sudėties nenustatinėjo. Minėti darbai pradėti vykdyti nuo 2012 metų vadovaujantis Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011 m. rugpjūčio 31 d. įsakymu Nr. D1-661.
8.	Telšių	Buvo nustatoma remiantis bendraisiais tyrimų duomenimis: 2003 m. Telšių regioninės atliekų tvarkymo sistemos plėtros studijos, Aplinkos ministerijos duomenimis. Taip pat 2010 m. parengta galimybių ir alternatyvų studija „Telšių regiono biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūros sukūrimas“.
9.	Utenos	Pagal aplinkos ministerijos pateiktus biologinio skaidumo laipsnius.
10.	Vilniaus	2009–2011 metais UAB „VAATC“ savarankiškai tokios sudėties analizės neatliko.

Šaltinis – Regioniniai atliekų tvarkymo centrai

Rekomendacijų įgyvendinimo planas

Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1	2	3	4
<p>Siekiant, kad regioninės atliekų tvarkymo sistemos užtikrintų darnų atliekų tvarkymą, apimančį ekologinius, ekonominius ir socialinius visuomenės tikslus, rekomenduojame:</p> <p>numatyti atliekų naudojimo ir perdirbimo skatinimo priemones ir būdus;</p>	<p>Lietuvos Respublikos Vyriausybei ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai</p>	<p>1) Parengti Valstybinio atliekų tvarkymo plano projektą, kurį tvirtina LR Vyriausybė ir kuriame numatytos šios pagrindinės komunalinių atliekų perdirbimą ir naudojimą skatinančios priemonės 2014-2020 m. laikotarpiu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – mokesčių už aplinkos teršimą atliekomis įvedimas (sąvartynų, mokesčiai); – privalomojo užstato vienkartinėms gėrimų pakuotėms nustatymas; – mechaninio biologinio apdorojimo įrenginių įrengimas; – atskiro maisto (virtuvės) atliekų atskiro surinkimo prievolės nustatymas; – finansinės paramos atliekų paruošimo perdirbimo, trūkstamų perdirbimo pajėgumų sukūrimo, esamų pajėgumų modernizavimo projektams teikimas; 	<p>Valstybinio atliekų tvarkymo plano patvirtinimas 2013 m. IV ketv.</p> <p>Valstybinio atliekų tvarkymo plano priemonių įgyvendinimas 2014 - 2020 m.</p>

Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
		<p>– visuomenės švietimo ir informavimo priemonių įgyvendinimas.</p> <p>2) Parengti Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo pakeitimo įstatymo projektą, kuriame nuo 2016 m. sąvartynų operatoriams numatoma pareiga už kiekvieną sąvartyne pašalintą atliekų toną mokėti mokestį už aplinkos teršimą sąvartynuose šalinamomis atliekomis (sąvartyno mokestį). Sąvartyno mokesčio tarifai bus nustatomi tokio dydžio, kad paskatintų taikyti alternatyvius atliekų šalinimui atliekų tvarkymo būdus (atliekų prevenciją, pakartotinį naudojimą, perdirbimą ar kitokį naudojimą). Be to, bus atsižvelgiama į atliekų šalinimo sąvartynuose aplinkosauginius kaštus, t. y. ekonominę žalą aplinkai, kuri padaroma šalinant atliekas sąvartynuose ir prarandant medžiaginius bei energetinius išteklius, vertinimą. Sąvartyno mokestis bus mokamas į valstybės biudžetą, o lėšos naudojamos Atliekų tvarkymo įstatyme numatytiems Atliekų tvarkymo programos tikslams įgyvendinti.</p> <p>3) Teikti subsidijas ūkio subjektams (skatinamas atliekų perdirbimas) ir dotacijas savivaldybėms (skatinamas rūšiuojamasis atliekų surinkimas) elektros ir elektroninės įrangos, apmokestinamųjų gaminių ir pakuotės</p>	<p>2013 m. IV ketv.</p> <p>Subsidijos ūkio subjektams ir dotacijos savivaldybėms iš Gaminių ar pakuotės atliekų tvarkymo programos lėšų, teikiamos kelerius metus ir planuojama jas teikti <u>kasmet</u></p>

Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
		<p>atliekų tvarkymo sistemų kūrimui, funkcionavimui ir vystymui naudojant Gaminių ar pakuotės atliekų tvarkymo programos lėšas, kurios administruojamos Aplinkos ministro nustatyta tvarka. Pvz. subsidijos skirtos kietojo atgautojo kuro iš pakuočių atliekų gamybos pajėgumų sukūrimui; plastikinių gaminių iš atliekų technologinės linijos įrengimui ir kita; dotacijos antrinių žaliavų surinkimo konteinerių aikštelių įrengimui; dotacijos pakuočių atliekų surinkimui iš gyvenamųjų individualių namų kvartalų (konteinerių įsigijimui); dotacijos antrinių žaliavų konteinerių (varpelių) įsigijimui ir kita.</p>	toliau.
užtikrinti tikslią ir patikimą atliekų turėtojų ir atliekų apskaitą;		<p>1) Numatyti 2014 - 2020 m. Atliekų tvarkymo plane ir įgyvendinti priemones, susijusias su vieningos gaminių, pakuočių ir atliekų apskaitos sistemos sukūrimu.</p> <p>2) Patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2013 m. vasario 20 d. įsakymas Nr. D1-150 "Dėl Nekilnojamojo turto objektų, kurių savininkas arba įgalioti asmenys privalo mokėti nustatytą rinkliavą arba sudaryti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo sutartį, rūšių sąrašo patvirtinimo". Vadovaujantis šiuo įsakymu visi atliekų turėtojai turės mokėti rinkliavą arba sudaryti sutartis su</p>	2014 - 2020 m. Įvykdyta

Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
		<p>savivaldybėmis. Tai vienas iš būdų atliekų turėtojus apskaityti ir identifikuoti.</p> <p>3) Atliekų tvarkymo įstatymo 30 str. 14 p. nustatyta, kad savivaldybė ar savivaldybės pavedimu komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratorius registruoja komunalinių atliekų turėtojus Vyriausybės ar jos įgalios institucijos nustatyta tvarka. Tuo tikslu parengtas aplinkos ministro 2012 m. lapkričio 20 d. įsakymas Nr. D1-950 Komunalinių atliekų turėtojų registravimo tvarkos aprašas, kuriuo nustatoma pareiga savivaldybei ar savivaldybės pavedimu komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratoriui registruoti komunalinių atliekų turėtojus. Dauguma RATC (6) ir 11 savivaldybių jau registruoja komunalinių atliekų turėtojus.</p>	Įvykdyta
<p>pasiekti, kad viešoji komunalinių atliekų tvarkymo paslauga būtų teikiama sąnaudomis pagrįstomis kainomis, taikant vienodus metodus ir principus, ir skatintų atliekų turėtojus rūšiuoti atliekas;</p>		<p>1) Aplinkos ministerijos parengtoje Rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžio nustatymo metodikoje (kurią 2013-07-24 patvirtino Vyriausybė) tikslas yra nustatyti dvinarę rinkliava, susidedančią iš pastoviosios ir kintamosios dedamųjų. Metodikoje pastovioji dedamoji yra pastovioji įmokos dalis kurią moką visi nekilnojamojo turto objektų savininkai arba</p>	Įvykdyta

Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
		<p>įgalioti asmenys. Kintamoji rinkliavos dedamoji nustatoma tokia, kad padengtų kintamąsias su komunalinių atliekų tvarkymu susijusias sąnaudas ir yra siejama su faktiškai atiduodamu komunalinių atliekų kiekiu. Šios Metodikos vienas iš tikslų nustatyti savivaldybėms vienodus rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų tvarkymo paslaugią apskaičiavimo metodus ir principus.</p> <p>2) Rengiamas Atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas kuriame siūloma numatyti galimybę LR Vyriausybės atstovų apskrityse užsakymu atlikti nepriklausomą auditą dėl savivaldybių nustatytų komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kainų ir rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžio pagrįstumo.</p> <p>3) Bus organizuojami susitikimai su savivaldybių ir Regioninių atliekų tvarkymo centrų atstovais dėl metodikos nuostatų įgyvendinimo praktikoje, teikiamo metodinės rekomendacijos.</p>	<p>2013 m. IV ketv.</p> <p>2013 m. IV ketv</p>
<p>numatyti priemones, užtikrinančias savivaldybių, regioninių atliekų tvarkymo centrų ir kitų atliekų tvarkytojų priežiūrą ir kontrolę.</p>		<p>Minėtame Atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimo įstatymo projekte siekiama:</p> <p>1) Regioninių atliekų tvarkymo sistemų efektyvumo nustatant tokį teisinį reguliavimą kuris leistų Aplinkos ministerijai deleguoti</p>	<p>2013 m. IV ketv.</p>

Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
		<p>savo narius į regioninių atliekų tvarkymo centrų kolegialius valdymo organus, reglamentuoti kolegialių valdymo organų kompetencijos ribas, aiškiai apibrėžti komunalinių tvarkymo atliekų sistemos administratoriaus sąvoka.</p> <p>2) Projekte siūloma numatyti galimybę LR Vyriausybės atstovų apskrityse užsakymu atlikti nepriklausomą auditą dėl savivaldybių nustatytų komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kainų ir rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžio pagrįstumo.</p> <p>3) Nustatyti savivaldybių atsakomybę – finansines sankcijas už Valstybiniame atliekų tvarkymo plane joms nustatytų užduočių (nustatytais terminais pagal plane nustatytus reikalavimus) neįvykdymą.</p>	

Šaltinis – Valstybės kontrolė ir Aplinkos ministerija